

TIDNINGSLÄSAREN - VEM ÄR DET?

En analys av olika gruppers
tidningsanvändning

Ingela Wadbring

ARBETSRAPPORT NR 55

1995

ISSN 1101-4679

*Han går upp en timma tidigare på morgonen
för att hinna med att läsa tidningen och är inte främmande för att anlägga ett
filosofiskt perspektiv på sina morgonritualer.*

*- Tidningsläsandet ingår som en viktig del i grundläggandet av en ny dag,
tycker han. Ett sätt att kalibrera sig själv med omgivningen
och besinna att man har en dag till i sitt liv. Då är det lätt att förstå vilken kris det blir
om tidningsbudet missat.*

Denne entusiastiske tidningsläsare har också funderat på mediets funktion.

*- Det finns de som menar att man i tidningen bara söker en bekräftelse
på det man visste i går.*

Den funktionen finns säkert också.

*En slags visualisering av att världen ser ut ungefär som jag föreställt mig den. Annars
bryter jag ihop som människa.*

- Samtidigt skapar tidningen möjligheter att revidera min bild av världen.

*Om man läser den kritiskt, med omdöme och urval fungerar tidningen bra för den
dagliga revisionen.*

Ny information som kan kasta nytt ljus över ett skeende.

*Emin Tengström, professor i humanekologi,
i Göteborgs-Posten 950828*

Innehåll

Tabellförteckning	4
Figurförteckning	4
1. Inledning	5
1.1 Svenskarnas dagspressläsning	6
1.2 Utgångspunkter och frågeställningar	6
1.3 Material	7
2. Tidningsläsning	9
2.1 Regelbundenhet i morgontidningsläsningen	9
2.2 Regelbundenhet i kvällstidningsläsningen	10
2.3 Tidningsläsningen i olika åldrar över tid	12
3. Läsnings i olika grupper	15
3.1 Morgontidningsläsarna	15
3.2 Kvällstidningsläsarna	19
3.3 Icke-läsarna och stor-läsarna	22
4. Prenumeration eller inte?	25
4.1 Prenumeration i olika åldersgrupper	25
4.2 Prenumerationshushåll	26
4.3 Olika anskaffningssätt	28
4.4 Skäl att avbryta en prenumeration	28
5. Läsnings av morgontidningen - när och hur länge?	30
5.1 Lästid bland olika grupper	31
6. Sammanfattning	36
Referenser	38
Tabellbilaga	40

Tabellförteckning

Tabell 3:1	Regelbundenhet i morgontidningsläsning bland olika grupper; faktorer beroende av livssituation (procent)	15
Tabell 3:2	Sambandet mellan morgontidningsläsning mer än 4 dagar/vecka, hushållssituation och hushållstyp (procent)	16
Tabell 3:3	Regelbundenhet i morgontidningsläsning bland olika grupper; faktorer beroende av social situation (procent)	17
Tabell 3:4	Regelbundenhet i kvällstidningsläsning bland olika grupper; faktorer beroende av livssituation (procent)	19
Tabell 3:5	Sambandet mellan kvällstidningsläsning mer än 3 dagar/vecka, hushållssituation och hushållstyp (procent)	20
Tabell 3:6	Regelbundenhet i kvällstidningsläsning bland olika grupper; faktorer beroende av social situation (procent)	21
Tabell 3:7	Icke-läsare och stor-läsare 1986-1994 (procent)	23
Tabell 4:1	Den totala andelen prenumeranter samt andelen prenumeranter bland de regelbundna läsarna 1979-1994 (procent)	25
Tabell 4:2	Sambandet mellan prenumeration, hushållssituation och hushållstyp (procent)	27
Tabell 4:3	Sambandet mellan prenumeration, hushållssituation och ålder (procent)	27
Tabell 4:4	Fördelningen av olika sätt att anskaffa tidningen bland regelbundna läsare som inte är prenumeranter 1979-1994 (procent)	28
Tabell 4:5	Fördelningen av skäl till varför man funderat på att avsluta sin prenumeration bland prenumeranter (procent)	29
Tabell 5:1	Andelen regelbundna läsare vid olika tidpunkter under dagen, antal lästillfällen och genomsnittlig lästid 1979-1994 (procent och medelvärde)	30
Tabell 5:2	Lästid i förhållande till hur ofta man läser tidningen (procent)	31
Tabell 5:3	Tid för tidningsläsning; faktorer beroende av livssituation (procent)	32
Tabell 5:4	Sambandet mellan tidsmässig läsning minst 15 minuter, hushållssituation och hushållstyp (procent)	33
Tabell 5:5	Tid för tidningsläsning; faktorer beroende av social situation (procent)	34

Figurförteckning

Figur 2:1	Tidningsläsning - en översikt 1994 (procent)	9
Figur 2:2	Regelbundenhet i morgontidningsläsningen, läsning minst fem dagar per vecka 1985-1994, (procent)	10
Figur 2:3	Regelbundenhet i kvällstidningsläsningen, läsning minst 1 dag per vecka 1986-1994 (procent)	11
Figur 2:4	Andelen morgontidningsläsare 6-7 dagar i veckan i olika åldersgrupper 1985-1994 (procent)	12
Figur 2:5	Andelen kvällstidningsläsare minst 3 dagar per vecka, samt 6-7 dagar i veckan i olika åldersgrupper 1986-1994 (procent)	13
Figur 4:1	Andelen prenumeranter i olika åldersgrupper (procent)	26

1. Inledning

Mediekonsumtionen i Sverige är omfattande. Ungefär 5½ timme om dagen ägnar genomsnittssvensken åt medier av olika slag. Morgon- och kvällstidningarna står tillsammans för 9 procent av de 5½ timmarna; ungefär 30 minuter om dagen (*Mediebarometern*, 1995). Resterande del av tiden ägnas andra typer av medier. Medier är således något som tar en stor plats i människors liv. De tryckta medierna, och då allra främst morgontidningarna, kan sägas utgöra basen i människors medieanvändning. Vad som också kan sägas utgöra en del av basen i det svenska massmediesystemet är radio och TV och i viss mån kvällspress. Medan den lokala morgonpressen primärt står för en informationsfunktion och den nationella TV:n för en förströelsefunktion, ligger kvällspressen och radion ungefär mitt emellan (Weibull, 1995c). Det är om de tryckta medierna denna rapport ska handla, och fokus ligger framför allt på morgontidningarna, det informativa basmediet.

Dagspresskollegiet är ett forskningsprogram vid Göteborgs universitet som sedan 1979 årligen genomför, bland mycket annat, två stora nationella undersökningar, *Mediebarometern* och *Läsvanestudien*. Den förstnämnda undersöker vad människor gör en viss dag i medieavseende och den sistnämnda avser primärt att belysa människors vanemässiga medieanvändning. Huvudsyftet för Dagspresskollegiet är att belysa dagstidningarnas roll i samhället, vad som ligger bakom människors medievanor och tyngdpunkten ligger på studier över tid. Denna rapport utgår empiriskt från *Läsvanestudien*.

Man kan säga att det är tre huvudfaktorer som påverkar människors tidningsläsning i allmänhet och deras egen läsning i synnerhet. Den vidaste faktorn kan sägas vara samhället och dess struktur, opinioner etc. Snävar man in perspektivet kan den andra faktorn sägas vara egenskaper hos medierna, vad dessa innehåller, hur innehållet svarar mot samhället, samt hur de ser ut. Slutligen är naturligtvis individen själv betydelsefull, som en tredje faktor. Intresse för massmedier, livssituation, social situation etc. är här viktiga faktorer som påverkar människors tidningsläsning (Weibull, 1995a).

De två förstnämnda faktorerna kommer inte att behandlas i denna rapport, utan det är den tredje faktorn, individen - eller snarare grupper av individer - som står i fokus.

Att se hur olika grupper av människor använder sin tidning är intressant ur flera aspekter. Dels publicerade LO för ett tag sedan en rapport, *En halv miljon LO-medlemmar har inte tillgång till daglig tidning* (Nelander, 1995), där man diskuterade huruvida samhällets olika sociala grupperingar hade möjlighet att hålla sig med en dagstidning. Resultatet visade att det finns skillnader mellan olika sociala grupper. Ytterligare ett skäl till att studera just grupper av människor, är att olika egenskaper hos individerna har visat sig vara betydelsefulla när man undersöker deras massmedieanvändning. Ålder är det tydligaste exemplet på särskiljande faktor, men det kan också vara av intresse att se hur andra individrelaterade faktorer påverkar exempelvis tidningsläsning.

1.1 Svenskarnas dagspressläsning

Svenskarna är ett i högsta grad tidningsläsande folk. Trots att vi under de senaste åren fått en mängd nya medier som konkurrerar med dagspressen om människors tid, så behåller morgonpressen sin centrala ställning. Små förändringar har skett under årens lopp, men några större skillnader handlar det inte om. Dagstidningen kan sägas vara ett "gammalt" medium, liksom TV och radio - detta att jämföra med nyare medier, som ännu inte har blivit en lika naturlig del av de svenska hemmen (jfr Reimer, 1994a). Dessutom är de lokala morgontidningarna just lokala, vilket svarar väl mot tidningsläsarnas intresse och behov av att hålla sig informerade om vad som sker i deras närmiljö, samtidigt som tidningarna också har bredd och fördjupning (Weibull, 1995c).

En översikt som nyligen publicerades (Wadbring, 1995) avsåg framför allt att besvara frågor om människors långsiktiga massmedieanvändning, med fokus på tryckta medier. Denna rapport kan sägas vara en utveckling av översikten, och koncentrerar sig på att jämföra olika grupper av människor och deras medieanvändning, istället för att enbart se på utvecklingen över tid. Delar av denna arbetsrapport är emellertid näst intill identisk med översikten *Svenskarnas dagspressläsning 1994* (ibid), men kapitlen är något omdisponerade och denna rapport är väsentligt utökad i jämförelse med den förra. Analysen berör huvudsakligen jämförelser mellan grupper 1994, inte långsiktig medieanvändning utöver vad som redan finns publicerat.

1.2 Utgångspunkter och frågeställningar

Olika grupper av människor kan förväntas ha olika intressen och vanor. En 15-åring skiljer sig från en 60-åring, likväl som högutbildade personer i vissa avseenden skiljer sig från lågutbildade. Grovt sett kan man säga att det finns två typer av särskiljande faktorer: sådana som har att göra med den livssituation en människa befinner sig i, och sådana som mer handlar om den sociala positionen i samhällslivet.

För att belysa vad man kan kalla människors livssituation, kommer jag att använda mig av tre faktorer: ålder, kön samt i vilken typ av hushåll man lever. De två förstnämnda variablerna kan sägas vara högst traditionella. Hushållstyp däremot, är inte traditionell på samma sätt. Ofta använder man sig av människors civilstånd som bakgrundsvariabel i den här typen av undersökningar. Avsikten här är istället att, förutom att undersöka eventuella skillnader i tidningsläsning mellan ensamstående och gifta människor, också föra in *barn i hushållet* som en variabel. Ensamstående personer utan barn lever ett liv som är rörligt på ett annat sätt än människor, ensamstående eller gifta, med barn i hushållet. Därför skulle man kunna tänka sig att barn i hushållet är en faktor som visar på ett mer stabilt levnadssätt, vilket skulle kunna ha betydelse för tidningsläsningen. Om så är fallet ska vi undersöka i denna studie.

Den sociala positionen består också av flera olika faktorer. De faktorer jag valt att ta med i analysen är utbildning, sysselsättning och klasstillhörighet. Utbildning är en traditionell variabel att undersöka, och den har tidigare visat sig vara betydelsefull (se

t.ex. Reimer, 1994a). Sysselsättning är en faktor som egentligen blir mer och mer intressant, främst genom att arbetslöshet är något som ökat kraftigt i samhället under senare år. En intressant frågeställning är om vi är på väg att få ett slags A- och B-lag i samhället. Det är en fråga som naturligtvis inte kan besvaras här, men eftersom tidningsläsning är integrerad i de allra flestas liv, är det ändå relevant att fundera i dessa banor. Är det så att de som står utanför arbetsmarknaden också står utanför tidningsmarknaden? Klasstillhörighet är den tredje variabeln vi ska undersöka här. Precis som utbildning är det en faktor som visat sig viktig. Trots en större valfrihet vad gäller medier generellt, har det visat sig att människor ändå tenderar att orientera sig på ett socialt traditionellt sätt (jfr Reimer, 1994a).

De mer konkreta frågor som ställdes och delvis besvarades i *Svenskarnas dagspressläsning 1994* (Wadbring, 1995) och som fortfarande är aktuella behandlar följande områden.

Den första gruppen av frågeställningar behandlar hur ofta man läser tidningar, när och i vilken omfattning? Eftersom det under de senaste tio åren har skett en förändring i det totala medieutbudet, är frågan om det avspeglade sig i människors dagstidningskonsumtion. Hur skiljer sig tidningsläsning åt mellan människor i olika livssituation, och mellan olika sociala grupper? Åldersmässigt kan man förvänta sig att finna vissa skillnader, men troligen också vad gäller samhällets olika sociala grupperingar.

Den andra gruppen av frågeställningar handlar om människor som avviker från den mest traditionella läsningen. Det finns en grupp av människor som alls inte läser någon tidning alls, vare sig morgon- eller kvällstidning, liksom det finns andra som läser fler än en morgontidning. Vilka är dessa grupper? Skiljer de sig från de mer "traditionella" läsarna? I vilket avseende i så fall?

Den tredje gruppen av frågor behandlar endast morgontidningarna. Vilka är det som prenumererar? Hur skaffar man tidningen om man inte är prenumerant? Varför har man funderat på att avsluta sin prenumeration? Traditionellt är den svenska morgonpressen prenumererad, medan kvällspressen är lösnummerförsåld. En viss andel morgonpressläsare prenumererar emellertid inte, utan anskaffar tidningen på annat sätt.

Vad gäller den tredje frågeställningen kommer jag emellertid inte att fokusera på olika grupper av människor. Det är primärt *läsningen* som studien handlar om, men ett avsnitt om prenumeration är ändå viktigt eftersom prenumeration *i sig* är en viktig förklaringsfaktor för dagstidningsläsning.

1.3 Material

Det material som används för att undersöka människors läsvanor, är den enkät som skickas ut av SOM-institutet varje år. SOM står för Samhälle Opinion Massmedia, och enkäten går ut till ett obundet slumpmässigt urval om 2.800 personer i hela landet. Personerna som får enkäten är mellan 15 och 80 år. SOM genomförs genom ett samarbete mellan Förvaltningshögskolan, Institutionen för journalistik och masskommunikation samt Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Det är

huvudsakligen den nionde och senaste undersökningen i serien som ligger till grund för denna rapport.

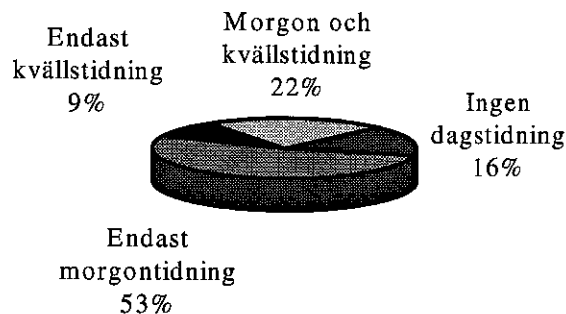
SOM-formuläret består av sex avdelningar med frågor som rör bland annat massmedier. Totalt ingår 86 frågor, men eftersom det är så många delfrågor så får svarspersonerna totalt sett göra 540 ställningstaganden. De allra flesta frågorna har fasta svarsalternativ (Rönström, 1995).

Svarsfrekvensen uppgick 1994 till 67 procent, vilket anses acceptabelt, även om det är en något lägre siffra än tidigare. Någon skillnad i svarsfrekvens mellan män och kvinnor finns knappast. Yngre svarar i en något mindre utsträckning än äldre, och svarsfrekvensen är något lägre i Stockholm och Norrland än i övriga landet. På det stora hela är representativiteten emellertid god. Internbortfallet är inte anmärkningsvärt stort, utan håller sig runt tre procent, även om vissa enskilda frågor har ett högre internt bortfall (ibid).

2. Tidningsläsning

För att börja med en generell överblick, kan vi konstatera att ungefär hälften av befolkningen läser enbart morgontidningar. Om vi också lägger till de som läser både morgon- och kvällstidningar, ser vi att 75 procent läser åtminstone en morgontidning, medan siffran för kvällstidningarna då blir 31 procent. En stor del av de sistnämnda nöjer sig emellertid inte med enbart en kvällstidning, utan väljer att kombinera de båda tidningstyperna.

Figur 2:1 Tidningsläsning - en översikt 1994 (procent)

En figur som den ovan, visar emellertid endast ett snitt av hela befolkningens läsvanor, och det är inte det som ska fokuseras i studien. Efter denna överblick ska vi så gå vidare, och inledningsvis koncentrera oss på morgontidningsläsning. Utvecklingen över tid och läsningen bland olika grupper undersöks, i detta och nästa kapitel, både vad gäller morgon- och kvällstidningsläsarna. Vad gäller de båda olika tidningstyperna ställs inte riktigt samma frågor i SOM-undersökningen, varför en del av frågorna som rör enbart morgontidningarna, senare tas upp i egna kapitel.

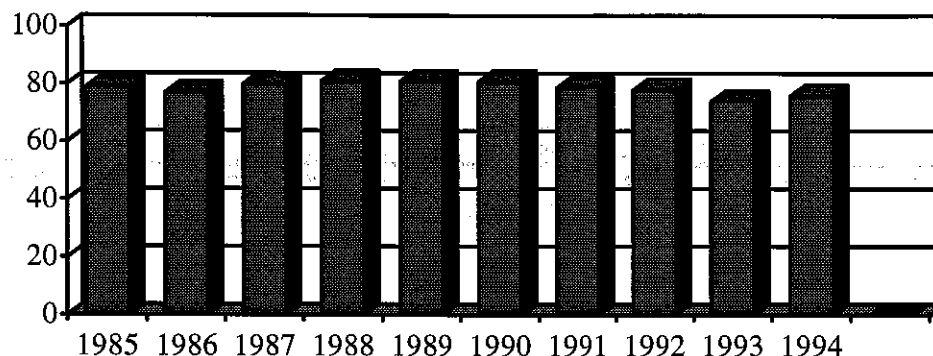
2.1 Regelbundenhet i morgontidningsläsningen

Morgontidningsläsningen i Sverige kan sägas vara stabil. Några större förändringar över åren visar sig inte, när vi till att börja med ser på utvecklingen över tid. Trots exempelvis morgon-TV:s intåg på den svenska massmediemarknaden läses morgontidningen i ungefär samma utsträckning som tidigare. Det är en vana som inte bryts hur som helst, och viktiga förklaringar till varför morgontidningsläsningen ser ut som den gör, är dels att de flesta hushåll prenumererar på en morgontidning (se kapitel 4), dels att den svenska morgonpressen i huvudsak är lokal, samtidigt som man som läsare också får inrikes- och utrikesnyheter (*Dagspressen i 1990-talets medielandskap*, 1994). I figur 2:2 (nästa sida) kan vi se hur morgontidningsläsningen ser ut, generellt sett över hela befolkningen.

Ungefär tre fjärdedelar av befolkningen läser en morgontidning minst fem gånger per vecka. Det är en siffra som legat relativt stabilt under undersökningsperioden, även om man kan se en nedgång framför allt mellan åren 1990-1993. Lägst var siffran 1993 (74%) och högst var den åren 1988-1990 (81%). En förklaring till den nedgång som vi kan iaktta 1993, kan vara den allmänna lågkonjunkturen. Under 1994 har en liten

ökning skett, och först framgent kan vi se om ökningen håller i sig eller om den är tillfällig.

Figur 2:2 Regelbundenhet i morgontidningsläsningen, läsning minst 5 dagar per vecka 1985-1994 (procent)

Anmärkning 1: Testologens data år 1985 och SOM-undersökningens data fr.o.m. 1986.

Anmärkning 2: Figurens åldersintervall är 15-75 år och samtliga svarande är svenska medborgare.

Ungefär var tionde svensk läser en morgontidning mindre än en gång per vecka, och här är variationen över åren inte stor; endast någon eller ett par procentenheter. De allra flesta läser mellan sex och sju dagar i veckan.

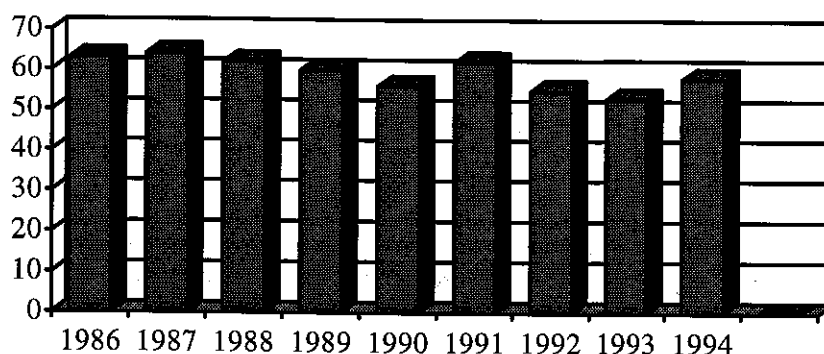
Denna rapport baseras på *vanemått*, dvs vad människor uppger att de *brukar* göra. Ett annat sätt att undersöka medievanor är att titta på vad människor *faktiskt* gör. Om man jämför de siffror man får fram med de två olika typerna av mått, så visar det sig att människor faktiskt använder morgontidningar mer än de uppger att de brukar göra så. Det är 66 procent som uppger att de brukar läsa tidningen 6-7 dagar per vecka, men om man frågar om vad de läste igår, så svarar 73 procent att de läste tidningen (*Mediebarometern*, 1995). Detta kan sägas vara en skillnad mellan det vanemässiga beteende som individen upplever sig ha och vad individen, av olika anledningar, gjorde under gårdagen. Det vanemässiga läsandet som människor uppger sig ha, visar på deras förhållningssätt till medier på ett mer allmänt sätt, medan situationella faktorer påverkar vad de faktiskt gör en viss dag (jfr Weibull, 1983).

2.2 Regelbundenhet i kvällstidningsläsningen

Dagspressmarknaden består inte bara av morgontidningarna, även om dessa kan sägas vara basen i människors mediekonsumtion vad gäller information. Kvällstidningar är ett annat medium som också kan sägas vara en del av människors basanvändning, även om det här finns en dragning inte bara mot information, utan också mot förströelse (jfr *Dagspressen i 1990-talets medielandskap*, 1994:168; Weibull, 1995c).

Det är inte lika många människor som läser kvällspress som morgonpress, men ändå en försvarlig andel av befolkningen, se figur 2:3.

Figur 2:3 Regelbundenhet i kvällstidningsläsningen, läsning minst 1 dag per vecka, 1986-1994 (procent)

Anmärkning: Figurens åldersintervall är 15-75 år och samtliga svarande är svenska medborgare.

Totalt sett läser över hälften av befolkningen en kvällstidning minst någon gång i veckan. En fjärdedel kan räknas som trogna läsare. Det är en siffra som minskat under årens lopp; som högst var den 1989, 35 procent.

Den av kvällstidningarna som har flest läsare är Expressen, men skillnaden gentemot Aftonbladet är inte speciellt stor. Den andel av läsarna som kan räknas som trogna, är för båda nämnda tidningar strax över 20 procent. Tidningen Idag (numera GT/Kvällsposten) läses av färre människor - det är ju också en mer lokal tidning än de båda andra - och dess andel trogna läsare är 14 procent.

Över tid minskar andelen trogna kvällstidningsläsare. Det gäller både totalt sett och för varje enskild tidning. Under 1994 finns en liten uppgång gentemot den minskning vi kan iaktta tidigare år, och det bör då nämnas i sammanhanget att SOM-undersökningens enkät var utskickad ungefär samtidigt som Estonia-katastrofen inträffade. En mycket trolig förklaring är att människor generellt sett konsumerar mera medier då en dylik olycka inträffar; man vill hålla sig informerad i största möjliga utsträckning. En kvällstidning blir då tillsammans med andra medier ett viktigt komplement till morgontidningen som man kan uppdatera sig igenom (jfr Weibull och Hillve, 1995).

Om vi jämför vaneläsningen av kvällstidningar med den faktiska läsningen en viss dag, på samma sätt som vi gjorde med morgontidningsläsning, är det ånyo så att den *faktiska* läsningen ligger betydligt högre än vad människor säger att de *brukar* göra. Figur 2:3 visar att det är 14 procent av befolkningen som uppger att de läser minst en kvällstidning 6-7 dagar i veckan. Som svar på vad de läste igår däremot, så var det 30 procent som upp gav att de läst en kvällstidning (*Mediebarometern*, 1995).

Om man gör en metodmässig jämförelse mellan faktisk exponering och vanemässig orientering mot medier, framträder en intressant skillnad om vi ser till morgon- respektive kvällspress. Differensen mellan faktisk läsning och vaneläsning bland morgontidningsläsare är 7 procentenheter, medan motsvarande differens för kvällstidningsläsare är 16 procentenheter. Ett sådant resultat tyder på att svarspersonerna i högre utsträckning ger ett prestigemässigt svar ifråga om kvällstidningsläsning. Man

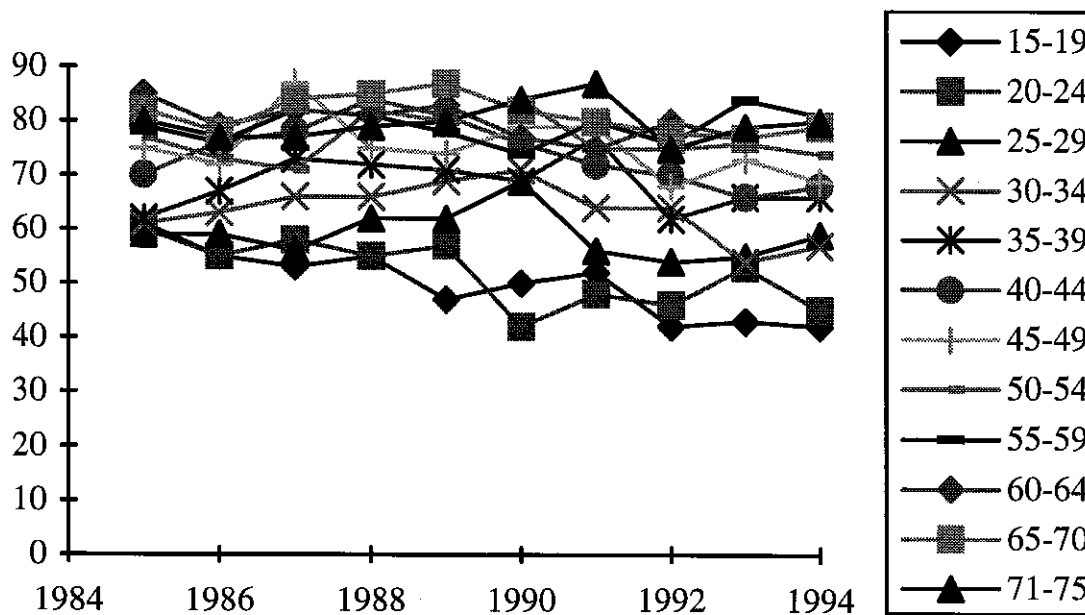
uppfattar inte sig själv som en "kvällspressläsare" eftersom man inte är orienterad mot den typen av tidning, men likväl så läser man ofta en kvällstidning, trots att man inte "brukar göra det".

2.3 Tidningsläsning i olika åldrar över tid

Innan vi går in på läsning bland olika grupper, ska vi beakta ytterligare en sammanställning som gäller över tid; en variabel som visat sig vara viktig vad gäller tidningsläsning, nämligen ålder. Olika åldersgrupper har olika benägenhet att läsa morgontidningar. De som inte läser morgontidningar i så stor utsträckning är de yngsta; de som är mellan 15 och 24 år, se figur 2:4.

En förändring över tid som är intressant finner vi i de två yngsta åldersgrupperna; det var betydligt fler år 1985 än 1994 bland dessa som läste morgontidningen 6-7 dagar per vecka. Skillnaden är 15-20 procentenheter mellan 1985 och 1994. Förändringar finns också inom andra åldersgrupper, men alls inte lika markanta. Intressant att notera är också att de förändringar över tid som kan skönjas, inte är helt entydiga; det finns ingen rät linje mellan åren, utan förändringarna går lite upp och ned. Detta gäller framför allt dem som är under 50 år.

Figur 2:4 Andelen morgontidningsläsare 6-7 dagar i veckan i olika åldersgrupper 1985-1994 (procent)

Anmärkning 1: Samtliga svarande är svenska medborgare.

Anmärkning 2: Den tabell som figur 2:4 bygger på, finns i tabellbilagan (tabell B1), längst bak i rapporten.

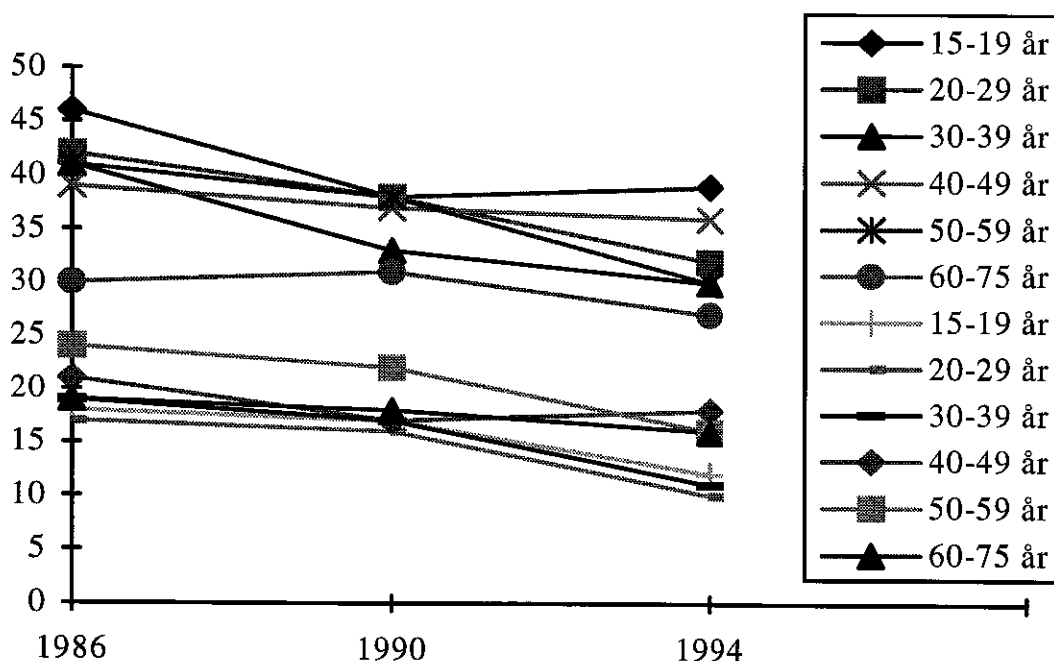
De äldsta, från 55 år och uppåt, är de allra flitigaste morgontidningsläsarna; runt 80 procent läser tidningen minst sex dagar per vecka. Detta är en kategori människor som lever ett stabilt liv, till skillnad från dem som är yngre. Mellan 15 och 29 år är det

ungefär varannan som läser en morgontidning mer än sex gånger per vecka; siffran ökar med stigande ålder. De yngsta grupperna har ännu inte hunnit skaffa sig några stabila vanor, flyttar kanske en del, saknar intresse för tidningsläsning och har eventuellt en sämre ekonomi. Det kan också vara så att innehållet i tidningarna är mer inriktat på vuxna än på ungdomar (jfr Hadenius och Weibull, 1993; Reimer, 1994a; 1994b). Det är några troliga förklaringar till varför morgontidningsläsningen är så mycket lägre i de yngre grupperna. Ytterligare en förklaring som förs fram av en amerikansk forskare, är att eftersom dagens unga generation är uppvuxen med TV, finner de det enklare att inhämta sin information via bildmedier, i stället för via tryckta medier (Bogart, 1989). Det ligger säkert en hel del i samtliga dessa förklaringar, även om det naturligtvis skiljer sig åt mellan olika individer. Två redovisade undersökningar i Sverige (Flory, 1989; Strid, 1989) visar att ungdomar vill ha en tidning i ett mindre format och gärna skulle se fler rubriker och bilder samt kortare artiklar. De tycker att kvällstidningar är mer skrivna för dem; frågan är då om de ändrar sig då de blir äldre eller om det är ett bestående faktum?

Om vi ser till hur kvällstidningsläsningen ser ut i olika åldrar (figur 2:5) finner vi att skillnaderna är betydligt mindre mellan yngre och äldre, än vad gäller morgontidningsläsning.

Figur 2:5 Andelen kvällstidningsläsare minst 3 dagar i veckan, samt 6-7 dagar i veckan i olika åldersgrupper 1986-1994 (procent)

Anmärkning 1: De sex övre strecken visar läsning minst 3 dagar i veckan, de sex nedre strecken läsning 6-7 dagar i veckan.

Anmärkning 2: Den tabell som figur 2:5 bygger på, finns i tabellbilagan (tabell B2), längst bak i rapporten.

Kvällstidningsläsning skiljer sig inte så mycket mellan olika åldrar, som morgontidningsläsning gör. Observera här att figuren endast visar upp till 50 procent.

Om vi börjar med att se på kvällstidningsläsning 6-7 dagar i veckan (de nedre linjerna) kan vi iaktta en minskning över årens lopp bland samtliga åldersgrupper. Störst minskning finner vi bland 40-49-åringarna. Om vi istället ser regelbunden läsning som läsning minst 3 dagar per vecka (de övre linjerna), ser vi att det finns en minskning också här, men då tydligast bland de yngre åldersgrupperna. Dessa låg 1986 på en hög nivå, och siffrorna har sedan dess gått ned. De äldsta är de som läser kvällstidningar dagligen i minst utsträckning, men om vi istället ser till dem som läser minst 3 dagar i veckan, skiljer det sig inte så mycket mellan åldersgrupperna.

Eventuella farhågor om att tidningsläsning kommer att minska drastiskt när dagens ungdomar blir äldre kanske är en smula överdrivna, eftersom dagstidningarna hittills lyckats möta konkurrensen från andra medier (jfr Strid, 1989). De kommer troligen att kunna möta konkurrensen också framgent; det finns ju exempel på tidningar som redan idag finns ute på Internet, vilket ju är *ett* sätt att förändra sig för att nå nya läsargrupper. Ovanstående är en optimistisk tolkning av framtiden, och ett mer pessimistiskt sätt att se det hela, är naturligtvis tolkningen att dagspressen istället kommer att förlora mark bland den yngre generationen - och att detta är ihållande, så att de som idag är yngre inte kommer att överge den inställning till tidningar som de har idag.

Ålder är en i många avseenden intressant variabel att undersöka. Men det finns fler faktorer som kan vara av intresse, och dessa ska vi titta närmare på i nästa kapitel.

3. Läsning i olika grupper

Efter den inledande redovisningen över tid i kapitel 2, ska vi gå in på hur det ser ut idag, och det är då olika grupper av människor som vi fokuserar på.

3.1 Morgontidningsläsaren

Om vi tittar på skillnader mellan olika grupper av människor finner vi som redan nämnts ovan, att tidningsläsning ökar med stigande ålder bland dem som läser morgontidningen 6-7 dagar per vecka, se tabell 3.1. Skillnaden i tidningsläsning vid jämförelse mellan åldrar är heller inte liten; från 42 procent bland de yngsta till 79 procent bland de äldsta. Motsvarande minskning beroende på stigande ålder kan vi se i de andra kolumnerna, dvs läsning mindre än 6 gånger per vecka. Trots att den dagliga läsningen skiljer sig mycket mellan åldrarna, är det ändå så att en stor andel bland de unga trots allt läser tidningen åtminstone fyra gånger i veckan.

Det är 65 procent av alla svarande som uppger att de läser tidningen 6-7 dagar per vecka. Tabellen visar vilka som är de riktiga storkonsumenterna; det är de äldre, pensionärerna. Närmare 80 procent av dessa läser dagligen tidningen. Om detta beror på att de har mer tid över för tidningsläsning än andra, eller om det beror på att de är än mer utpräglade vaneläsare kan vi bara spekulera i. Troligen är förklaringen en kombination av båda faktorerna.

Tabell 3:1 Regelbundenhet i morgontidningsläsning bland olika grupper; faktorer beroende av livssituation (procent)

Grupp	Tidningsläsning					s:a	n
	6-7 dagar per vecka	4-5 dagar per vecka	2-3 dagar per vecka	mer sällan	minst 4 d/v		
Alla	65	14	8	13	79	100	1702
Ålder:							
15-19	42	22	16	20	64	100	113
20-29	52	17	11	19	69	99	271
30-39	62	16	11	12	78	101	277
40-49	68	17	6	9	85	100	282
50-59	77	12	4	7	89	100	269
60-75	79	6	4	11	85	100	339
Kön:							
man	64	15	8	14	79	101	834
kvinnor	67	14	8	12	81	101	860
Hushållstyp:							
ensamstående med barn	43	28	13	16	71	100	121
ensamstående utan barn	53	15	11	20	68	99	358
sambo med barn	57	17	14	13	74	101	118
sambo utan barn	64	15	7	13	79	99	149
gifta med barn	67	16	7	10	83	100	336
gifta utan barn	80	8	4	9	88	101	474

Mellan män och kvinnor kan vi konstatera att det i princip inte finns någon skillnad alls i tidningsläsning. Kvinnor läser i något större utsträckning tidningen 6-7 dagar i veckan, men skillnaden gentemot männen är bara tre procentenheter.

En jämförelse med figur 2:2 som visar att 66 procent läser tidningen 6-7 dagar per vecka, visar att även om icke-svenska medborgare och personer mellan 75 och 80 år räknas in (som i tabell 3:1), så sjunker procenttalet för tidningsläsning 6-7 dagar per vecka endast med en procent.

Ålder har visat sig vara en viktig - kanske den mest viktiga - faktor vad gäller människors tidningsvanor. Huruvida man är man eller kvinna visade sig däremot inte spela någon större roll; skillnaderna vad gäller morgontidningsläsning är små.

En tredje faktor som påverkar hur mycket människor läser morgontidningar, är civilstånd och huruvida det i hushållet finns barn eller inte. En gift person läser tidningen betydligt oftare än en ensamstående, oavsett om det finns barn i hushållet eller ej. Bland dem som lever i ett samboförhållande eller är gifta, är graden av tidningsläsning högre om det inte finns barn i hushållet; det gäller främst daglig läsning och, men också vid läsning minst fyra dagar per vecka. Christina Bokelund (1995) har visat att medieanvändningen varierar beroende på vilket livsstadium individen befinner sig i. Att läsa morgontidningar är till skillnad från andra typer av medier mer av en utpräglad vana där situationella faktorer inte har så stor betydelse. I tabell 3:2 finns en jämförelse, en annan typ av uppställning, där civilstånd och barn i hushållet eller ej undersöks i förhållande till regelbundenhet i tidningsläsningen. Här är gifta och sammanboende sammanslagna till en mer stabil kategori, medan ensamstående får representera det mer "instabila".

Tabell 3:2 Sambandet mellan morgontidningsläsning mer än 4 dagar/vecka, hushållssituation och hushållstyp (procent)

	barnhushåll	ej barnhushåll	effekt av barn i hushållet
ensamstående	71	68	3
sammanboende/gifta	81	85	4
effekt av hushållssituation	10	17	

Anmärkning 1: Procentsiffrorna anger läsningen mer än 4 dagar per vecka

Anmärkning 2: Antal svar i de olika grupperna är från vänster och nedåt 121; 454; 358 samt 623.

Det visar sig då att det inte spelar någon större roll om man har barn i hushållet eller inte; istället är det civilstånd som ger det starkaste utslaget. Barn i hushållet leder i sig inte till stabilitet (i alla fall inte vad gäller tidningsläsning), utan det är huruvida man lever ensam utan andra vuxna eller inte, som har en mer avgörande betydelse. Skillnaden är emellertid störst i hushåll där det inte finns några barn.

Andra faktorer än sådana som hänger samman med vår livssituation, vad visar då de? Om vi börjar med att titta på utbildningsfaktorn (se tabell 3:3), ser vi att det främst är de högutbildade som läser tidningen i mycket hög utsträckning. Vid en kontroll för ålder, visar sig emellertid ett samspel. Det är de äldsta högutbildade som i allra högst grad läser tidningen ofta. Det är så stor andel som 92 procent bland högutbildade mellan 50 och 75 år som läser tidningen minst fyra dagar per vecka. Samma mönster finns bland dem med låg respektive medelhög utbildning. Den dagliga läsningen, dvs 6-7 dagar i veckan, uppvisar störst differens bland de yngsta, de som är mellan 15 och 29 år. Mellan dem som har en lägre utbildning och dem som har en högre, är skillnaden 24 procentenheter (37 respektive 61 procent). I den äldre åldersgruppen är motsvarande skillnad 5 procentenheter (75 respektive 80 procent).

Tabell 3:3 Regelbundenheten i morgontidningsläsningen bland olika grupper; faktorer beroende av social situation (procent)

Grupp	Tidningsläsning					s:a	n
	6-7 dagar per vecka	4-5 dagar per vecka	2-3 dagar per vecka	mer sällan	minst 4 d/v		
Alla	65	14	8	13	79	100	1702
Utbildning:							
låg	64	14	6	15	78	99	650
medel	62	14	11	13	76	100	523
hög	72	12	6	9	84	99	405
Sysselsättning:							
förvärvsarbete	66	15	8	10	81	99	925
arbetslös	51	19	11	19	70	100	144
pensionär	78	8	3	11	86	100	373
studerande	46	16	15	24	62	101	191
Klasstillhörighet:							
arbetare	57	17	11	16	74	101	700
jordbrukare	79	11	4	7	90	101	57
tjänsteman	73	13	4	9	86	99	445
högre tj.man/akademiker	76	10	4	10	86	100	200
egen företagare	65	12	11	12	77	100	140

Anmärkning 1: Vad gäller utbildning menas med låg utbildning de som gått i folkskola, enhetsskola, grundskola eller yrkesskola. Med medelhög utbildning menas de som gått 2- eller 3-årigt gymnasium, fackskola, flickskola, realskola eller folkhögskola. Med hög utbildning menas de som tagit studentexamen alternativt läst vid universitet eller högskola.

Anmärkning 2: Vad gäller sysselsättning ingår i kategorin pensionär både förtids- och ålderspensionärer. Vad gäller kategorin arbetslös, ingår här också sådana som ingår i arbetsmarknadspolitiska projekt.

Anmärkning 3: Vad gäller klasstillhörighet har svarspersonerna själva fått placera sig i de olika kategorierna.

Vi såg tidigare att civilstånd visade sig vara en viktigare faktor än om det fanns barn i hushållet eller inte. Vilka skillnader finner vi då bland olika utbildningsnivåer, om vi samtidigt undersöker huruvida svarspersonerna är sammanboende och gifta eller ensamstående? Inte alls så stora som vad gäller ålder. Generellt gäller dock att ensamstående läser tidningen i lägre utsträckning än gifta, oavsett utbildningsnivå.

Både människors ålder och civilstånd visar sig alltså spela en relativt stor roll även om vi undersöker andra faktorer, som här utbildning. På motsvarande sätt kan vi kontrollera för ålder och civilstånd både vad gäller sysselsättning och klasstillhörighet.

Om vi går över till att undersöka människors sysselsättning, kan vi se att de förvärvsarbetande läser tidningen i hög utsträckning 6-7 dagar per vecka. Skillnaden mot dem som är arbetslösa är 15 procentenheter. Endast pensionärer läser tidningen dagligen i högre utsträckning än de förvärvsarbetande.

En viktig förklaring till det mönster vi kan se vad gäller sysselsättning, har att göra med ålder. De som är studenter är unga, de som är pensionärer är i de allra flesta fall ålderspensionärer. Arbetslösa finner vi i alla åldrar och den största gruppen i samhället i detta avseende, i alla åldrar, är naturligtvis de som förvärvsarbetar. Samma mönster finner vi här, som vi såg vad gäller utbildningsfaktorn. Ju äldre man är, oavsett sysselsättning, ju flitigare tidningsläsare är man. Den enda avvikelser från det mönstret, om vi ser till daglig tidningsläsning, finns bland de arbetslösa. Här finns ingen direkt skillnad mellan de två yngsta åldersgrupperna.

Det är bland de förvärvsarbetande vi finner den största differensen, som kan hänföras till civilstånd; en skillnad på 22 procentenheter (49 procent bland ensamstående mot 71 procent bland sammanboende/gifta). Dessa siffror gäller daglig läsning. Vid ett lägre krav, läsning fyra gånger per vecka, planar skillnaden ut kraftigt. Människor som är arbetslösa har mycket tid; dessa läser emellertid tidningen i mindre utsträckning än de som arbetar. Tillgång till tid, möjlig att använda för tidningsläsning, synes således inte vara en faktor som i verkligheten påverkar tidningsläsningen. Snarare verkar det som om stabila vanor är bestämmande i hög grad. Studerande är de som läser morgontidningen i minst utsträckning, vilket torde bero på att majoriteten av dem är yngre och inte har så stabila vanor. Motsatt förhållande gäller pensionärerna:

Den tredje faktorn vi ska undersöka här, är klasstillhörighet. Till att börja med kan vi konstatera att arbetare och egna företagare läser morgontidningen mindre ofta än övriga samhällsklasser. Men om man sätter kravet för att räknas som "regelbunden läsare" vid minst fyra dagar per vecka, så är det ändå ungefär 3 av 4 bland arbetare och egna företagare som läser en morgontidning regelbundet. Vi såg ovan att också människor med låg utbildning i stor utsträckning är tidningsläsare. Så är det inte i många andra länder. Internationellt sett är det en mycket hög siffra (jfr Bogart, 1989; Weibull, 1995b) och en viktig förklaring till varför det är så, är att den svenska dagspressen har en så lokal karaktär.

Om vi ser åldersmässigt på människor i olika samhällsklasser, visar det sig att - utan undantag - inom varje klassgruppering, ökar tidningsläsning med ökande ålder. För samtliga grupper utom jordbrukare, gäller också att tidningsläsningen är betydligt större bland de som är gifta eller sammanboende i jämförelse med ensamstående. Differenserna varierar mellan 31 procent (tjänstemannagruppern) och 10 procent (bland högre tjänstemän/akademiker).

Sammantaget visar det sig att främst ålder och huruvida man lever tillsammans med andra vuxna eller inte, vara viktiga faktorer som slår igenom på många plan.

3.2 Kvällstidningsläsarna

Kvällstidningsläsningen skiljer sig en hel del från morgontidningsläsningen. Det mönster som vi sett framträda bland olika grupper morgontidningsläsning stämmer inte riktigt längre, se tabell 3:4. Om vi som krav för regelbunden läsare kräver läsning minst 3 gånger per vecka, så är det de äldsta som läser i *minst* utsträckning, till skillnad mot läsning av morgonpressen där de äldsta är storläsare. Det är också de äldsta som i störst utsträckning anger att de aldrig läser någon kvällstidning. Här är det istället de yngsta som vanemässigt orienterar sig mot kvällspressen. Detta är en tidningstyp som passar ungdomar på ett helt annat sätt än morgontidningarna. Den är lösnummerförsåld, den är portabel på ett annat sätt genom sitt mindre format och den vänder sig till ungdomar som publik på ett annat sätt än de tyngre, informationsrika morgontidningarna (jfr Strid, 1989).

Tabell 3:4 Regelbundenhet i kvällstidningsläsning bland olika grupper; faktorer beroende av livssituation (procent)

Grupp	Tidningsläsning					s:a	n
	6-7 dagar per vecka	3-5 dagar per vecka	1-2 dagar per vecka	mer sällan el. aldrig	minst 3 d/v		
Alla:	14	18	25	44	32	101	1691
Ålder:							
15-19 år	12	27	29	32	39	100	125
20-29 år	10	22	33	34	32	99	287
30-39 år	11	20	30	40	31	101	291
40-49 år	18	19	23	41	37	101	302
50-59 år	16	14	20	50	30	100	277
60-75 år	16	11	21	52	27	100	340
Kön:							
man	15	19	24	42	34	100	829
kvinnor	12	16	26	46	28	100	854
Hushållstyp:							
ensamstående m. barn	12	26	28	33	38	99	121
ensamstående u. barn	13	17	27	43	30	100	357
sambo med barn	16	23	30	31	39	100	117
sambo utan barn	12	26	29	32	38	99	148
gift med barn	11	17	24	48	28	100	334
gift utan barn	16	12	20	51	28	99	471

Här ser vi också en något tydligare skillnad mellan män och kvinnor än vad gäller morgontidningsläsning. Även om differenserna inte heller här är så stora kan vi ändå konstatera att män läser kvällstidningar i något större utsträckning.

Civilstånd såg vi tidigare, i samband med morgontidningsläsningen, vara en viktig faktor. De siffror vi ser för kvällstidningsläsning visar att ensamstående utan barn är de som i minst utsträckning läser kvällstidningar. Ensamstående med barn tillsammans med de som lever som sambos, både med och utan barn, är de som i störst utsträckning läser en kvällstidning minst tre dagar per vecka. En siffra som ter sig en smula förvånande, är att ensamstående med barn läser kvällstidningar i så hög utsträckning; denna grupp torde till stor del bestå av kvinnor. Å andra sidan är gruppen som helhet inte så stor. En jämförelse med tabell 3:1 ger vid handen att detta är den grupp som har lägst daglig konsumtion av morgontidningar.

För att underlätta en jämförelse med morgontidningsläsning med avseende på hushållstyp, finns en liknande tabell som i förra delkapitlet.

Tabell 3:5 Sambandet mellan kvällstidningsläsning mer än 3 dagar/vecka, hushållssituation och hushållstyp (procent)

	barnhushåll	ej barnhushåll	effekt av barn i hushållet
ensamstående	38	30	8
sammanboende/gifta	31	30	1
effekt av hushållssituation	7	0	

Anmärkning 1: Procentsiffrorna anger läsning mer än 3 dagar per vecka.

Anmärkning 2: Antalet svar i varje grupp är från vänster och nedåt 121, 451, 357 samt 619.

Tabell 3:5 visar att både civilstånd och huruvida det finns barn i hushållet eller inte kan vara betydelsefullt. Effekten av att ha barn är bland ensamstående större här än vad gäller morgontidning, medan effekten av civilstånd är mindre. För dem som lever tillsammans med andra vuxna, spelar det ingen roll om det finns barn i hushållet eller inte; ungefär 30 procent bland dessa läser minst en kvällstidning minst tre dagar i veckan.

Om vi istället vänder blicken mot andra typer av faktorer och först tittar på utbildning visas vissa differenser (se tabell 3:6, nästa sida). Människor med låg utbildning tenderar att läsa kvällstidningar oftare än människor med hög utbildning. Men som vi såg ovan (kapitel 2.2), i jämförelsen mellan faktiskt läsning och vaneexponering, så är kvällstidningen ett medium som människor inte "brukar" läsa - men ändå läser. Det är inte prestigefyllt att läsa en kvällstidning på samma sätt som det är prestigefyllt att läsa en morgontidning, vilket kanske kan avspeglade sig en smula i svaren om vaneläsning.

Om vi ser på kvällstidningsläsning bland människor med olika utbildning och kontrollerar för ålder, finns skillnader mellan åldersgrupper, men det är fortfarande så att utbildning spelar en väsentlig roll. Oavsett ålder, läser de med låg utbildning kvällstidningar i större utsträckning än de med hög utbildning. Om vi istället ser på utbildningsfaktorn under kontroll för civilstånd, finner vi precis samma sak som vid kontroll för ålder; oavsett civilstånd är det de med låg utbildning som läser kvällstidningar i större utsträckning än de med hög utbildning. Här finns alltså en

skillnad i kvällstidningsläsning beroende på utbildning som ser något annorlunda ut än för morgontidningsläsning.

Tabell 3:6 Regelbundenhet i kvällstidningsläsning bland olika grupper; faktorer beroende av social situation (procent)

Grupp	Tidningsläsning					s:a	n
	6-7 dagar per vecka	3-5 dagar per vecka	1-2 dagar per vecka	mer sällan	minst 3 d/v		
Alla	14	18	25	44	32	101	1691
Utbildning:							
låg	17	20	24	40	37	101	646
medel	14	17	29	39	31	99	518
hög	8	15	22	55	23	100	405
Sysselsättning:							
förvärvsarbete	15	19	26	40	34	100	923
arbetslös	14	21	32	33	35	100	142
pensionär	14	11	19	57	25	101	369
studerande	9	22	28	40	31	99	191
Klasstillhörighet:							
arbetare	17	21	28	34	38	100	695
jordbrukare	2	5	21	72	7	100	57
tjänsteman	12	18	25	45	30	100	443
högre tj.man/akademiker	9	9	18	64	18	100	200
egen företagare	15	17	24	43	32	99	139

Anmärkning 1: Vad gäller utbildning menas med låg utbildning de som gått i folkskola, enhetsskola, grundskola eller yrkesskola. Med medelhög utbildning menas de som gått 2- eller 3-årigt gymnasium, fackskola, flickskola, realskola eller folkhögskola. Med hög utbildning menas de som tagit studentexamen alternativt läst vid universitet eller högskola.

Anmärkning 2: Vad gäller sysselsättning ingår i kategorin pensionär både förtids- och ålderspensionärer. Vad gäller kategorin arbetslös, ingår här också sådana som ingår i arbetsmarknadspolitiska projekt.

Anmärkning 3: Vad gäller klasstillhörighet har svarspersonerna själva fått placera sig i de olika kategorierna.

Vad gäller sysselsättning ser vi att med kravet att man för att räknas som regelbunden läsare ska läsa minst en tidning minst 3 gånger per vecka, att det är pensionärerna som läser minst; det är ju också dessa som är de äldsta (jfr tabell 3:5 och ovan). I övrigt finns inga större skillnader mellan de olika grupperna. Om man är arbetslös eller arbetar synes inte spela någon större roll för hur ofta man läser kvällstidningar. Vid kontroll för civilstånd visas heller inga ytterligare skillnader. Åldersmässigt finner vi däremot skillnader inom gruppen arbetslösa; ju äldre man är som arbetslös, ju oftare läser man kvällstidningen dagligen, dvs 6-7 dagar i veckan. Vid det mindre stränga kravet för regelbunden läsning, minst 3 dagar per vecka, planar emellertid skillnaden inom gruppen ut.

Klasstillhörighet däremot, uppvisar större differenser. Arbetare är de som oftast läser kvällstidningar och jordbrukare är de som läser minst. Också detta är motsatta siffror i förhållande till morgontidningsläsningen.

Skillnaderna kvarstår även om man samtidigt undersöker ålder, förutom vad gäller egna företagare, där läsningen är högre bland medelålders, oavsett om man ställer höga eller låga krav på vad som ska räknas som läsning. Om vi istället undersöker huruvida man är gift eller ensamstående i olika samhällsklasser, och vad det har för betydelse för läsning av kvällstidningar, finner vi att mönstret kvarstår. Oavsett om man lever ensam eller tillsammans med någon, är det arbetarna som läser mest kvällstidningar, och jordbrukare som läser minst. En skillnad finner vi emellertid här; bland dem som är högre tjänstemän eller akademiker. Det är en betydligt högre andel bland gifta och sammanboende i denna grupp som läser kvällstidningar minst 3 gånger per vecka, än bland ensamstående. Daglig läsning skiljer sig dock inte åt i någon högre grad. Social klass är således en faktor som är viktig att beakta då man diskuterar kvällstidningsläsning.

3.3 Icke-läsarna och stor-läsarna

Vi har hittills diskuterat läsare av morgon- och kvällstidningar. Men det finns också en grupp människor som inte läser någon tidning alls särskilt ofta. Vare sig morgon- eller kvällspress. Samtidigt finns det de som läser mer än en tidning; kombinationerna kan se olika ut. På orter med fler än en lokal dagstidning, finns det de som väljer att prenumerera på eller läsa båda. Andra kombinerar morgontidningen med en tabloid på eftermiddagen. Ytterligare en grupp väljer att läsa sin lokala tidning, samtidigt som man också har en morgontidning från Stockholm. Detta delkapitel ska handla om de som inte läser någon tidning särskilt ofta, samt om de som läser två morgontidningar. Det är två ytterlighetsgrupper, såtillvida att den ena valt att avhålla sig från det som för de flesta synes vara en relativt orubblig vana, medan den andra gruppen valt att hålla sig med två tidningar som primärt förmedlar information, inte förströelse, som kvällstidningarna i viss mån kan sägas bestå av (jfr Weibull, 1995c). I tabell 3:7 (nästa sida) finns en uppställning där en del av de variabler vi ovan undersökt finns med; dock inte alla. De faktorer som finns med, är de som tidigare visat sig vara de mest intressant; ålder och civilstånd, utbildning och samhällsklass. Vad gäller samhällsklass är emellertid företagare och jordbrukare bortplockade; detta är de två minsta grupperna och de är svåra att placera in på ett rimligt sätt i någon form av "rangordning". I tabellen finns också siffror från 1986 och 1990 för att göra en jämförelse över tid möjlig.

År 1994 var det 16 procent av befolkningen som inte hade någon dagstidning alls i hushållet. Detta medelvärde är emellertid olika fördelat bland olika grupper av människor. Som vi kan se i tabell 3:7 är det ålder som uppvisar störst differenser, generellt sett. Det gäller framför allt 1994; 1986 är det istället klasstillhörighet, även om siffrorna då inte skiljer sig så mycket åt.

Det är de yngsta som i störst utsträckning valt att inte ha tillgång till en tidning. Skillnaden mellan olika åldersgrupper har dessutom ökat något under årens lopp. En ökning finner vi också bland de ensamstående mellan åren 1986 och 1994. Varför har det skett en sådan ökning? En möjlig förklaring är naturligtvis lågkonjunkturen, den högre arbetslösheten och liknande faktorer.

Tabell 3:7 Icke-läsare och stor-läsare 1986-1994 (procent)

	Ingen daglig tidning			Två morgontidningar		
	1986	1990	1994	1986	1990	1994
Alla:	14	12	16	20	20	22
Ålder:						
15-29 år	20	19	27	18	17	18
30-49 år	11	9	15	24	23	25
50-75 år	12	8	9	17	19	22
differens	+8	+11	+18	+1	-2	-4
Civilstånd:						
ensamstående	15	16	23	21	19	9
sammanboende/gift	10	9	13	23	21	23
differens	+5	+7	+10	-2	-2	-14
Utbildning:						
låg utbildning	16	11	15	15	14	15
medelhög utbildning	13	12	17	24	20	24
hög utbildning	9	11	14	27	31	31
differens	+7	0	+1	-12	-17	-16
Klasstillhörighet:						
arbetare	14	11	18	18	13	15
tjänsteman	11	8	12	24	20	28
högre tjänsteman/akademiker	5	11	12	40	44	34
differens	+9	0	+6	-22	-31	-19

Anmärkning 1: Med ingen dagstidning menas att man läser någon morgontidning mindre än fem dagar i veckan och/eller någon kvällstidning mindre än tre dagar i veckan.

Anmärkning 2: Vad gäller utbildning menas med låg utbildning de som gått i folkskola, enhetsskola, grundskola eller yrkesskola. Med medelhög utbildning menas de som gått 2- eller 3-årigt gymnasium, fackskola, flickskola, realskola eller folkhögskola. Med hög utbildning menas de som tagit studentexamen alternativt läst vid universitet eller högskola.

Anmärkning 3: Vad gäller klasstillhörighet har svarspersonerna själva fått placera sig i de olika kategorierna.

Om vi jämför med de båda andra faktorerna som finns medtagna i tabellen, ser vi ingen ökning, utan tvärtom en minskning. Om vi börjar med utbildning och kontrollerar för ålder och civilstånd finner vi att ålder spelar stor roll, särskilt för dem med låg och medelhög utbildning. Huruvida man är gift eller inte, spelar mindre roll. Högutbildade människor som lever ensamma avviker dock genom att betydligt fler inte har tillgång till någon tidning i hushållet.

För klasstillhörighet gäller det främst är arbetare som inte har tillgång till en tidning i bostaden. År 1990 fanns ingen större skillnad mellan olika samhällsklasser, men både 1986 och 1994 finns skillnader. Ålder spelar emellertid en stor roll även här. Bland båda typerna av tjänstemän samt akademiker är det de yngsta som skiljer ut sig genom att inte läsa tidningen. Bland arbetarna kan man se en mer successiv differens beroende på

ålder. Motsvarande vid kontroll för civilstånd är att det är de ensamstående som främst skiljer ut sig, inom alla samhällsklasser; de har i stor utsträckning valt bort tidningen. Bland arbetare har även sambos valt bort denna i hög utsträckning. Sammantaget visar sig ålder och civilstånd slå igenom även om man tittar på andra faktorer.

Den grupp som läser två morgontidningar visar, naturligt nog, ett relativt motsatt mönster. Här finner vi de äldre, de gifta med hög utbildning och en hög samhällsposition. De största skillnaderna finner vi inte bland olika åldersgrupper, inte heller beroende på om man är gift eller inte. Det är istället utbildning och klasstillhörighet som visar intressanta mönster. Är det då inte ett skensamband, vilket vi ju sett exempel på tidigare? Vid en kontroll för ålder och civilstånd visar det sig att bland arbetare spelar varken ålder eller civilstånd någon direkt roll; skillnaderna är små. Detsamma gäller dem med låg eller medelhög utbildning. Låg utbildning och att tillhöra arbetarklassen torde ha ett nära samband.

Bland tjänstemän, högre tjänstemän och akademiker finns vissa skillnader beroende på ålder. Än så är det de yngsta som skiljer ut sig något, men skillnaderna är inte så stora. Huruvida man är gift eller inte spelar ingen större roll för huruvida man läser två morgontidningar eller inte bland tjänstemän. Bland högre tjänstemän och akademiker är civilstånd också en viktig faktor; ju "stabilare" liv man lever, ju mer troligt är det att man också läser två morgontidningar flera gånger i veckan. Detsamma gäller dem med hög utbildning, vilket i stort torde vara samma grupp som uppnått en hög samhällsposition.

Därmed har vi tittat något på hur olika grupper av människor läser morgon- och kvällstidningar, alternativt inte läser alls. En förklaring till den stora läsningen av morgontidningar är att de flesta hushåll har en prenumeration. I nästa kapitel ska vi se hur detta ser ut i befolkningen. I kapitlet därefter ska vi, efter en inledande översikt, undersöka hur länge olika grupper läser morgontidningen. Det kan ju vara så att de mest regelbundna läsarna är de som bara bläddrar genom tidningen varje dag...

4. Prenumeration eller inte?

En viktig anledning till att morgontidningsläsning är så utbredd i Sverige, är att de allra flesta hushåll prenumererar på tidningen. Närmare 80 procent av den svenska befolkningen bor i ett hushåll som har en tidningsprenumeration, se tabell 4:1. Under hela perioden är andelen prenumeranter ungefär 80 procent; inga större skillnader över tid således. Bland dem som är förvärvsarbetande är siffran relativt konstant över åren. Däremot kan man från och med år 1987 se en viss nedgång bland dem som är icke-förvärvsarbetande. 1987 var det 80 procent som prenumererade på en morgontidning medan motsvarande siffra för 1994 är 68 procent. En trolig förklaring till detta är den allmänna lågkonjunkturen. Den inkomstminskning som exempelvis arbetslöshet för med sig gör att morgontidningen får stryka på foten i jakten på utgifter.

Tabell 4:1 Den totala andelen prenumeranter samt andelen prenumeranter bland de regelbundna läsarna 1979-1994 (procent)

Prenumeranter	År										
	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Andel prenumeranter totalt	80	79	78	79	80	80	77	77	78	76	78
Förvärvsarbetande	*	*	*	*	78	78	77	78	79	77	78
Ej förvärvsarbetande	*	*	*	*	80	77	71	67	71	65	68
Andel prenumeranter av läsare	86	87	87	86	87	86	84	85	84	84	84
Antal svar	2135	2194	2126	2045	1672	1578	1557	1573	1730	1684	1560

* Analyser saknas 1979-1985.

Anmärkning 1: I kategorin Ej förvärvsarbetande ingår studerande, arbetslösa personer och de som genomgår olika former av arbetsmarknadsutbildning samt de fall då personer har beredskapsarbete.

Anmärkning 2: Testologens data t.o.m. 1986 och SOM-data fr.o.m. 1987.

Anmärkning 3: Tabellens åldersintervall är 15-75 år och samliga svarande är svenska medborgare.

Anmärkning 4: Med andel prenumeranter av läsare menas de som prenumererar bland dem som läser tidningen minst 1 gång per vecka.

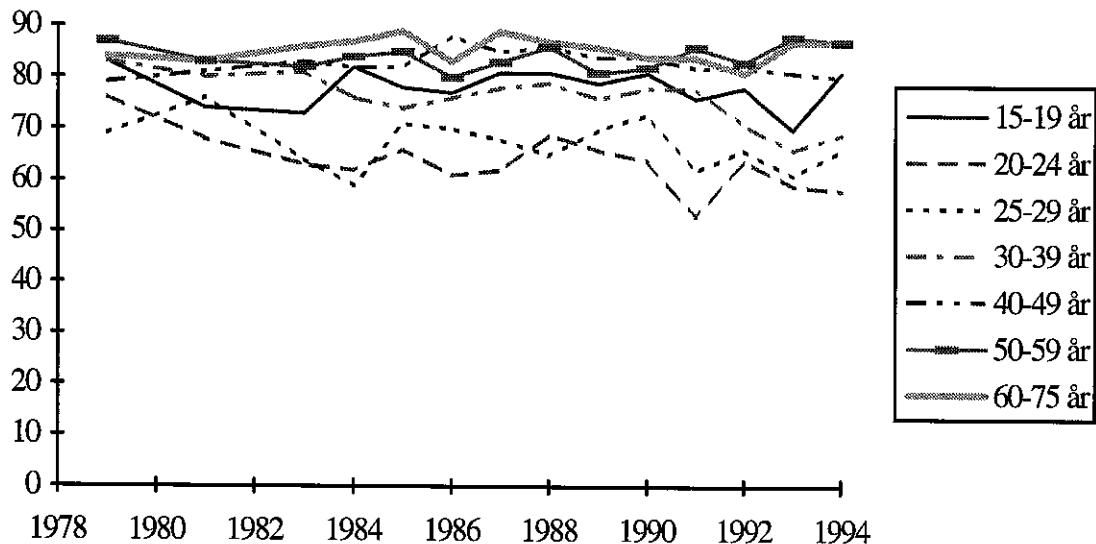
Bland dem som brukar läsa morgontidningen bor de allra flesta i ett hushåll med en prenumerations; 84 procent. Detta är en siffra som inte förändrats i någon större utsträckning under åren.

4.1 Prenumeration i olika åldersgrupper

Liksom vi finner en viss skillnad i tidningsläsning bland olika åldersgrupper, finner vi en skillnad i prenumerationsbenägenhet, se figur 4:1. Det är främst bland dem som är över 40 år som vi finner prenumeranterna. Över 80 procent av dem som är över 40 år bor i ett hushåll som prenumererar på en morgontidning. Det är en grupp som hunnit skaffa sig stabila vanor, och i dessa vanor ingår uppenbarligen prenumerations på en tidning. En hög siffra finner vi också bland de allra yngsta, vilket torde bero på att dessa fortfarande bor kvar "hemma" och således ingår i ett hushåll där det också finns

medlemmar som är äldre. Generellt sett kan man säga att benägenheten att prenumerera på en morgontidning, ökar i takt med åldern - om vi då bortser från de allra yngsta.

Figur 4:1 Andelen prenumeranter i olika åldersgrupper 1979-1994 (procent)

Anmärkning: Samtliga svarande är svenska medborgare.

Anmärkning 2: Den tabell som figur 4:1 bygger på, finns i tabellbilagan (tabell B3), längst bak i rapporten.

Vissa förändringar över tid är också möjliga att identifiera. I gruppen 30-39 år har skett en minskning av andelen som har en prenumeration. Detsamma gäller gruppen 20-24 år. Att den sistnämnda gruppen har en minskad prenumerationsbenägenhet är kanske inte så förvånande; det finns också en minskad läsbenägenhet i denna grupp. Båda sakerna hänger förmodligen samman med den livssituation man befinner sig i. De som är mellan 30 och 39 år däremot, läser morgontidningen i ungefär samma utsträckning nu som tidigare (se figur 2:4), men prenumererar alltså inte i samma omfattning. En jämförelse mellan figur 2:4 och 4:1 (med hänsyn tagen till åren) ger vid handen att exempelvis 1985 så prenumererade 74 procent (figur 4:1) på en morgontidning, men endast 60 procent angav att de läste morgontidningen minst 6 dagar per vecka (figur 2:4).

En jämförelse med USA, visar att även om man som prenumeranter räknar även de som får sin tidning endast en gång i veckan, så var andelen prenumeranter (1987) 49 procent (Bogart, 1989). En så låg siffra kommer ingen åldersgrupp i Sverige ens i närheten av.

4.2 Prenumerationshushåll

Vad gäller prenumeration och icke-prenumeration har jag inte för avsikt att göra den gruppvisa redovisning som funnits i de tidigare kapitlen. Dels syftar rapporten som helhet främst till att beskriva hur *läsningen* ser ut, dels skulle det mest intressanta ur prenumerationssynpunkt vara att se efter hur de som *inte* prenumerar får tillgång till sin tidning. En uppdelning på olika grupper låter sig emellertid inte göras här, eftersom gruppen som helhet är förhållandevis liten.

Vi ska dock titta på några variabler i samband med prenumeration. Ålder redovisades ovan, men vi ska också titta på civilstånd samt huruvida man har barn i hushållet eller inte. Vilken roll spelar sådana faktorer för prenumerationsbenägenheten? Stabilitet har vi diskuterat tidigare som en viktig faktor till varför den svenska dagstidningsläsningen ser ut som den gör. Till att börja med visas sambandet mellan prenumeration, civilstånd och hushållstyp (tabell 4:2). Denna visar att barn i hushållet är av mindre betydelse för huruvida hushållet ska prenumerera på en tidning eller ej. Att ensamstående är mindre benägna att prenumerera beror dels på att många lever ett rörligt liv, men ytterligare en trolig förklaring skulle kunna vara att en prenumeration faktiskt kostar en del; är man två i hushållet att dela på kostnaden så är sannolikheten större att man skaffar en prenumeration.

Tabell 4:2 Sambandet mellan prenumeration, hushållssituation och hushållstyp (procent)

	barnhushåll	ej barnhushåll	effekt av barn i hushåll
ensamstående	62	62	0
sammanboende/gifta	78	86	8
effekt av hushållssituation	16	24	

Anmärkning 1: Procentsiffrorna anger andelen prenumeranter.

Anmärkning 2: Antal svar i varje grupp är från vänster och nedåt 121; 454; 358 samt 616.

Samma mönster såg vi också vad gäller läsning i olika typer av hushåll (tabell 3:2); civilstånd spelade en betydligt större roll för läsning än om det fanns barn eller inte i hushållet.

Om nu barn i hushållet inte spelar någon större roll för huruvida man skaffar en prenumeration eller inte, hur är det då med ålder? Ålder är en faktor som vi tidigare sett spelar en väsentlig roll både vid läsning och vid prenumeration. Tabell 4:3 visar sambandet mellan prenumeration, ålder och civilstånd.

Tabell 4:3 Samband mellan prenumeration, hushållssituation och ålder (procent)

	20-39	40-59	60-75	effekt av ålder
ensamstående	52	64	76	24
sammanboende/gifta	73	89	94	21
effekt av hushållssituation	21	25	18	

Anmärkning 1: Procentsiffrorna anger andelen prenumeranter.

Anmärkning 2: Antal svar i varje grupp är från vänster och nedåt 190; 357; 110; 441; 87 samt 248.

Ålder visar sig inte överraskande också här vara en minst lika viktig faktor som huruvida man är ensamstående eller inte.

4.3 Olika anskaffningssätt

Det finns emellertid andra sätt att få tillgång till en morgontidning än att prenumerera. Tabell 4:4 visar att relativt många människor har tillgång till tidningen på sin arbetsplats eller skola. De som läser tidningen regelbundet utan att prenumerera, köper också lösnummer i stor utsträckning.

Tabell 4:4 Fördelningen av olika sätt att anskaffa tidningen bland regelbundna läsare som inte är prenumeranter 1979-1994 (procent)

	År											
	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1990	1991	1992	1993	1994	
Lånar av bekanta	11	5	9	7	4	4	6	9	5	8	9	
Läser hos bekanta	17	12	10	13	12	9	9	17	12	17	19	
Läser på arbetet eller i skolan	44	52	56	55	51	46	45	44	41	50	43	
Läser på bibliotek	3	3	3	4	2	2	4	4	5	5	6	
Köper lösnummer m.m.	28	23	23	14	50*	39	32	40	32	25	18	
Antal svar	279	244	234	243	252	220	225	218	364	285	287	

* Fr.o.m. 1987 fanns detta med som eget svarsalternativ. Testologens data t.o.m. 1986 och SOM-undersökningens data fr.o.m. 1987.

Anmärkning: Med regelbunden läsning avses minst en gång per vecka.

Vad gäller morgontidningars lösnummer finner vi en skillnad över tid. Alternativet lösnummer har funnits med i enkäten sedan 1987, men andelen människor som svarar detta alternativet har minskat kraftigt; från 50 procent 1987 till 18 procent 1994. Någon ökning av andra anskaffningssätt finns inte i motsvarande omfattning, varför vi kan sluta oss till att en del av dem som tidigare köpte lösnummer, numera alls inte läser en morgontidning.

4.4 Skäl att avbryta en prenumeration

Att prenumerera på en morgontidning synes vara självklart för huvuddelen av svenskarna. Men det finns också de som är tveksamma till prenumeration. I tabell 4:5 anges vad prenumeranter uppger som skäl till att eventuellt avbryta en prenumeration. Det allra vanligaste skälet då man funderar på att avbryta en prenumeration, är att man anser att pengarna inte räcker till. Då får tidningen stryka på foten; den är inte livsnödvändig som så mycket annat. Ett annat vanligt skäl är också ekonomiskt; att prenumerationspriset har höjts. Ytterligare två vanliga skäl är att man inte hinner läsa den, alternativt att man inte anser att tidningens innehåll är tillräckligt bra.

De ekonomiska skälen angavs i större utsträckning 1993 än 1994 bland dem som funderat *någon gång* på att avsluta sin prenumeration. De som *flera gånger* funderat på att säga upp sin tidning anger emellertid ekonomiska skäl i samma utsträckning båda åren. Den sistnämnda gruppen synes också vara mer kritiska mot sin morgontidning; att

utdelningen sköts dåligt och att tidningens innehåll inte är tillräckligt bra är två anledningar som ökat mellan de båda åren. Det finns alltså sakskäl för en eventuell uppsägning av prenumerationen.

Ifråga om människors åsikter om vilka egenskaper som är viktiga hos morgontidningen, är emellertid ett lågt prenumerationspris något som kommer relativt långt ned på rangordningen (Kratz, 1995).

Tabell 4:5 *Fördelningen av skäl till varför man funderat på att avsluta sin prenumeration bland prenumeranter (procent)*

Angivna skäl	Funderat någon gång		Funderat flera gånger		Funderat minst någon gång	
	1993	1994	1993	1994	1993	1994
Allt annat har blivit så dyrt att pengarna inte räcker	44	36	46	44	44	38
Prenumerationspriset har höjts	30	27	28	27	30	27
Jag får lokal information i radio och TV	12	13	15	13	12	13
Tidningsutdelningen sköts dåligt	6	6	8	15	6	8
Jag har inte tid att läsa den	18	20	17	18	17	20
Jag har tillgång till tidningen på arbetet/i skolan	14	14	16	19	15	15
Jag kan låna tidningen av bekant/granne	3	1	4	2	3	2
Tidningens politiska linje passar mig inte	5	9	10	8	7	9
Tidningens innehåll var inte tillräckligt bra	17	19	21	27	18	21
Tidningen innehöll för lite annonser	2	2	1	1	2	2
Jag flyttade från orten	1	1	1	1	1	1
Tidningen har blivit så förändrad	2	4	10	12	4	6
Tidningen har för dålig bevakning av vad som händer i min kommun	10	13	16	7	12	11
Antal svar	218	211	103	85	321	296

Anmärkning: Data från 1993 kommer från Björkqvist Hellingwerf (1994)

Om vi ser till antalet svar i tabell 4:5, så ser vi emellertid att det är relativt få av samtliga svarande (1.560 människor) som överhuvud taget funderat på att säga upp sin prenumeration. De flesta tidningsläsare synes således vara relativt nöjda med sin morgontidning.

Hur läser då olika grupper av människor sin morgontidning? Detta ska vi undersöka i nästa kapitel.

5. Läsning av morgontidningen - när och hur länge?

De som regelbundet läser tidningar, gör det i huvudsak på morgonen. Före klockan 8 har två tredjedelar av svenskarna läst åtminstone delar av sin tidning, se tabell 5:1. Det är en naturlig konsekvens av att en stor majoritet prenumererar på en morgontidning (se kapitel 4). Läsarna anser också att en av de viktigaste egenskaperna hos morgontidningen är just att den kommer på morgonen (se t.ex. Hadenius och Weibull, 1993). Man vill informera sig om vad som hänt i världen innan man går till jobbet; det är sådant som kommer att diskuteras under dagen och då vill man inte vara oinformerad.

En nästan lika stor del som de som läser morgontidningen före klockan 8, är de som läser den efter klockan 17. Mitt på dagen däremot, går läsningen ned en hel del. Efter klockan 17 har man hunnit hem från jobbet och läser det man inte hann med på morgonen, eller kanske vill man se efter vilka TV-program som går under kvällen.

Tabell 5:1 Andelen regelbundna läsare vid olika tidpunkter under dagen, antal lästillfällen och genomsnittlig lästid 1979-1994 (procent och medelvärde)

Lästidpunkt, andel läsare	År											
	1979	1981	1983	1985	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Före kl. 8	66	68	68	66	64	66	68	65	62	61	59	59
Mellan kl. 8-12	25	30	31	33	30	27	27	29	28	29	32	30
Mellan kl. 12-17	15	17	18	21	16	17	18	15	14	16	16	17
Efter kl. 17	50	54	57	61	46	46	45	45	42	43	43	45
Genomsnittl. antal lästillfällen	1,56	1,69	1,74	1,81	1,56	1,56	1,58	1,54	1,46	1,49	1,5	1,51
Genomsnittlig lästid, minuter	30,1	32,6	31,7	32,6	30,7	29,5	30,1	29,3	28,6	29,6	28,3	29,4
Antal svar	2135	2194	2126	2048	1672	1545	1451	1433	1474	1694	1684	1474

Anmärkning 1: Tabellens åldersintervall är 15-75 år och samtliga svarande är svenska medborgare.

Anmärkning 2: Med regelbundna läsare menas dem som läser tidningen minst 1 gång per vecka.

Över tid kan vi se att man idag läser något mindre före klockan 8 på morgonen än vad man gjorde exempelvis 1979. En nedgång kan också skönjas bland dem som läser efter klockan 17 på eftermiddagen. År 1987 sjunker denna siffra och den fortsätter ligga på en lägre nivå än tidigare.

Det genomsnittliga antalet lästillfällen ligger på 1,5, vilket innebär att varannan läsare läser tidningen endast vid en tidpunkt, medan varannan läser den vid två tidpunkter under dagen. Totalt sett ägnar man ungefär en halvtimme om dagen åt sin morgontidning. Den siffran gällde 1979 och den gäller 1994 och visar om något på morgonpressens centrala ställning hos svenskarna. Samtidigt har pressen totalt sett ökat sin volym under 1980-talet (Weibull, 1991b) utan att en motsvarande ökning av lästid har skett. Å andra sidan har det också under 1980-talet tillkommit fler typer av nya medier, samt skett en volymökning hos redan tillgängliga medier, utan att en minskning av lästiden skett (Weibull, 1991a). Men man får heller inte glömma att då man frågar

människor om hur ofta de brukar läsa tidningen, så är det ett mycket subjektivt svar man får. Det är svårt att uppskatta en sådan siffra.

En jämförelse med *Mediebarometern* (1995) som frågat människor om vad de gjorde *igår* istället för vad de *brukar* göra, visar ungefär samma siffror som läsvanestudien. År 1994 läste människor en genomsnittlig dag sin morgontidning i 31 minuter.

5.1 Lästid bland olika grupper

Även om genomsnittsläsningen är ungefär en halvtimme, skulle man kunna tänka sig att det finns en del som läser tidningen oerhört noggrant, medan andra bara bläddrar i den. I tabell 5:2 ser vi hur den tidsmässiga läsningen ser ut i förhållande till hur ofta man brukar läsa tidningen.

Tabell 5:2 Lästid i förhållande till hur ofta man läser tidningen (procent och medelvärde)

Sammanhängande läsning	Tidningsläsning			
	6-7 dagar/vecka	4-5 dagar/vecka	2-3 dagar/vecka	mer sällan
0 min.	2	4	5	50
5-10 min.	13	24	28	20
15-30 min.	64	64	56	24
över 35 min.	21	8	12	6
Medelvärde	33.22	26.64	24.31	16.58
s:a	100	100	101	100
n	1107	241	132	222

Att läsa tidningen sammanhängande mellan 15 och 30 minuter om dagen är det "normala" bland de allra flesta läsarna, oavsett hur ofta de brukar läsa tidningen. Bland dem som brukar läsa tidningen mer sällan än 2-3 dagar per vecka däremot, gäller inte detta. Hälften av dem som sällan läser tidningen uppger att de vanemässigt inte läser någonting alls i tidningen. Ungefär en fjärdedel av dessa uppger emellertid att när de väl läser tidningen, så använder de mellan 15 och 30 minuter för detta. En femtedel använder något mindre tid. Att ägna mer än en timma åt sin morgontidning är det inte många som gör, och det synes i detta avseende inte spela någon större roll hur ofta man läser tidningen; även bland dem som läser tidningen sällan finns det ett fåtal som läser mer än en timma när de väl läser tidningen. Regelbundenhet i tidningsläsningen synes ha ett samband med hur länge man läser; bland dem som läser dagligen är det en femtedel som läser över en halvtimme. En så hög siffra får vi inte bland dem som läser tidningen mindre ofta. Medelvärdena sjunker också ju mer sällan man brukar läsa tidningen.

Man kan tänka sig att den tid som människor lägger ned på att läsa tidningen, skiljer sig åt beroende på flera olika faktorer. I tabell 5:3 och 5:5 finns en uppdelning gjord på

olika grupper av människor, och tabellen visar hur lång tid man sammantaget lägger ned på tidningsläsning vid *minst något* tillfälle under dagen.

Generellt gäller att av hela befolkningen i Sverige är det i genomsnitt 9 procent som inte läser någonting i morgontidningen. Det stora flertalet läser sammanhängande minst 15-30 minuter.

Åldersmässigt ser vi samma mönster här som tidigare; det är de yngsta som läser minst. Bland de allra yngsta, 15-19 år, läser den största delen mellan 15-30 minuter, men en stor andel läser också mindre än 15 minuter. Åldersgruppen därefter, 20-29 år, läser något mer, men samtidigt är det här vi finner de flesta icke-läsarna. Åldersgrupperna däröver visar inte någon större skillnad sinsemellan, förutom den äldsta åldersgruppen. Ungefär hälften av de som är mellan 60 och 75 år läser tidningen mellan 15 och 30 minuter om dagen, men det är också en försvarlig andel, 28 procent, som läser tidningen 35-60 minuter. Dessutom är det 8 procent i denna åldersgrupp som brukar läsa tidningen i över en timma om dagen. Medelvärdet är betydligt högre, ungefär 9 minuter, i den äldsta åldersgruppen.

Tabell 5:3 Tid för tidningsläsning; faktorer beroende av livssituation (procent och medelvärde)

Grupp	Lästid i minuter				minst 15	medelvärdet	s:a	n
	0	5-10	15-30	över 35				
Alla	9	16	58	17	75	29.96	100	1702
Ålder:								
15-19 år	11	34	46	8	54	23.09	99	125
20-29 år	14	19	55	12	67	28.61	100	288
30-39 år	9	19	63	9	72	26.00	100	291
40-49 år	5	23	63	9	72	26.40	100	305
50-59 år	4	13	67	15	82	30.22	99	278
60-75 år	9	4	51	36	87	39.21	100	344
Kön:								
man	9	15	59	17	76	30.34	100	834
kvinnor	8	18	57	17	74	29.63	100	860
Hushållstyp:								
ensamstående med barn	11	34	42	13	55	27.01	100	121
ensamstående utan barn	13	16	53	18	71	30.88	100	358
sammanboende med barn	8	23	62	7	69	25.50	100	118
sammanboende utan barn	10	15	64	10	74	27.37	99	149
gift med barn	7	21	64	8	72	26.87	100	336
gift utan barn	7	7	58	28	86	34.59	100	474

Någon större skillnad mellan män och kvinnor finner vi inte i tidsmässig användning av morgontidningen.

I kapitel 3 såg vi att barn i hushållet inte spelade så stor roll för regelbundenheten i tidningsläsningen. Det mönster vi ser i tabell 5:3 är delvis annorlunda. Det är hushållen

som är barnlösa som har mycket tid att lägga på tidningsläsning. Bland ensamstående och gifta syns detta tydligt; de som har barn i hushållet läser inte lika länge som de som inte har barn - i varje fall inte i *sammanhängande* tid, vilket primärt är vad denna tabell visar. Det verkar troligt att tidsfaktorn är viktigare här än vad gäller vanan att överhuvudtaget läsa tidningen. Har man barn i hushållet läser man tidningen, men man hinner inte läsa lika mycket som om man inte har barn i hushållet. En annan typ av uppställning, motsvarande den vi haft tidigare, visar oss detta på ett tydligare sätt (se tabell 5:4).

Tabell 5:4 Sambandet mellan tidsmässig läsning minst 15 minuter, hushållssituation och hushållstyp (procent)

	barnhushåll	ej barnhushåll	effekt av barn i hushåll
ensamstående	55	71	16
sammanboende/gift	71	83	12
effekt av hushållssituation	16	12	

Anmärkning 1: Procentsiffrorna anger läsning mer än 15 minuter någon gång under dagen.

Anmärkning 2: Antal svar i respektive grupp är från vänster och nedåt 121; 454; 358 samt 623.

Till skillnad från tidigare, motsvarande uppställningar, ser vi att barn i hushållet spelar en väsentlig roll för den tid man lägger ned på tidningsläsning. Den rimligaste förklaringen till detta torde vara just tid, den tid man har tillgänglig.

I tabell 5:5 (nästa sida) finns ett antal ytterligare faktorer uppställda, motsvarande de vi tidigare undersökt, för att se hur lång tid olika grupper använder för morgontidningsläsning.

Vad som framför allt är slående, är den stora mängd tid som pensionärer lägger ned på tidningsläsning. En intressant fråga att ställa då, som man också ställer ifråga om ungdomarna, är naturligtvis om det enbart beror på att pensionärerna har gott om tid, eller om det också i viss mån är en generationsfråga? Svaret kan vi inte få med hjälp av SOM-data, eftersom man skulle behöva långa tidsserier för att kunna göra en kohortanalys.

Utbildning visar sig inte spela någon större roll för den tid man har möjlighet att ägna tidningen. Vad som möjligen kan vara av intresse här, är att det är de med låg utbildning som i störst utsträckning brukar läsa sin tidning mer än en timma per dag. Skillnaden är emellertid inte stor; den är heller inte signifikant. Vid kontroll för ålder visar det sig att oavsett utbildningsnivå, ökar tiden för tidningsläsning ju äldre man blir. Bland dem med låg utbildning spelar det ingen större roll om man är gift eller inte, medan det bland dem med hög och medelhög utbildning faktiskt spelar roll. Ensamstående i båda dessa grupper läser tidningen under kortare tid än gifta och sammanboende.

Om vi istället går över till sysselsättning, ser vi att det främst är de som studerar som inte lägger ned någon större tid på tidningsläsning; detta är ju också de yngsta. På

motsvarande sätt ser vi att de äldsta, pensionärerna, är de som lägger ned mest tid. En stor grupp av dessa läser tidningen mer än en halvtimme om dagen (38 procent).

Tabell 5:5 Tid för tidningsläsning; faktorer beroende av social situation (procent och medelvärde)

Grupp	Lästid i minuter					minst 15	medel- värde	s:a	n
	0	5-10	15-30	över 35					
Alla	9	16	58	17	75	29.96	100	1702	
Utbildning:									
låg	9	16	56	19	75	30.01	100	650	
mellan	10	16	59	15	74	29.90	100	523	
hög	7	17	60	17	77	30.45	101	405	
Sysselsättning:									
arbetar	7	18	65	11	76	27.68	101	925	
arbetslös	10	20	57	13	70	27.28	100	144	
pensionär	10	4	49	38	87	39.52	101	373	
studerande	13	30	46	11	57	25.85	100	191	
Klasstillhörighet:									
arbetare	9	19	57	15	72	27.69	100	700	
jordbrukare	11	12	65	12	77	30.78	100	57	
tjänsteman	7	14	60	20	80	33.56	101	445	
högre tj.man/akademiker	8	13	59	20	79	32.11	100	200	
egen företagare	9	18	59	14	73	28.00	100	140	

Anmärkning 1: Vad gäller utbildning menas med låg utbildning de som gått i folkskola, enhetsskola, grundskola eller yrkesskola. Med medelhög utbildning menas de som gått 2- eller 3-årigt gymnasium, fackskola, flickskola, realskola eller folkhögskola. Med hög utbildning menas de som tagit studentexamen alternativt läst vid universitet eller högskola.

Anmärkning 2: Vad gäller sysselsättning ingår i kategorin pensionär både förtids- och ålderspensionärer. Vad gäller kategorin arbetslös, ingår här också sådana som ingår i arbetsmarknadspolitiska projekt.

Anmärkning 3: Vad gäller klasstillhörighet har svarspersonerna själva fått placera sig i de olika kategorierna.

De grupper som egentligen är intressanta här, är de som förvärvsarbetar respektive är arbetslösa. De förstnämnda läser generellt sett något mer än de sistnämnda. För båda grupperna gäller att det är de äldsta som skiljer ut sig, om man ser till dem som läser mer än 15 minuter. Att låta bli att läsa tidningen är något vanligare bland arbetslösa än bland förvärvsarbetande, men här finns en stor skillnad åldersmässigt bland de arbetslösa; det är de yngsta som i stor utsträckning inte läser.

Civilstånd spelar också en viss roll om vi ser till förvärvsarbetande och arbetslösa, dock inte så stor som ålder. Bland dem som arbetar, är det en något större andel av ensamstående än av gifta som inte läser något alls. Det motsatta gäller båda grupperna för läsning minst 15 minuter per dag; gifta och sammanboende läser i något högre utsträckning.

Det sista vi ska se på i detta sammanhang, är klasstillhörighet. Tjänstemän är de som "toppar" tabellen med mest läsning, men det är inte så stor skillnad mellan samhällsklasserna. Vikten av samhällsklass i förhållande till hur länge man läser tidningen slår lite olika när man bryter ned grupperna och kontrollerar för andra variabler. Om vi börjar med dem som inte läser alls, så visar sig ålder vara en viktig faktor, främst bland högre tjänstemän/akademiker samt egna företagare. Det är då den yngsta åldersgruppen som skiljer ut sig genom att ungefär var femte inte läser alls. Ser vi istället till dem som läser mer än 15 minuter, är det bland arbetare och egna företagare den äldsta ålderskategorin som skiljer ut sig genom mycken tidningsläsning. Även bland tjänstemän ökar tiden för läsning med högre ålder, men mer successivt. Bland högre tjänstemän/akademiker är skillnaden marginell, liksom för jordbrukare.

Här, som på flera andra ställen i denna rapport, kan man konstatera att civilstånd är en viktig faktor. Bland samtliga samhällsklasser är det så att man läser mer om man är gift eller sammanboende, än ensamstående. Motsatt förhållande gäller för icke-läsarna; dessa är i högre grad ensamstående. Endast arbetare bryter av mot detta mönster. Här finner vi ingen skillnad som är beroende av civilstånd.

En indikator på att tidningsläsning är en vana som man tar sig tid till, får vi om vi tittar på variabeln klasstillhörighet. Enligt en studie som Ulla Björnberg och Margareta Bäck-Wiklund (1990) gjort om vardagslivet och dess organisering, är det tjänstemannafamiljer som är de mest arbetsbelastade. Trots detta, så läser tjänstemän tidningen i samma utsträckning som andra grupper; till och med något mer än andra grupper.

6. Sammanfattning

Han går upp en timma tidigare på morgonen för att hinna med att läsa tidningen och är inte främmande för att anlägga ett filosofiskt perspektiv på sina morgonritualer.

- Tidningsläsandet ingår som en viktig del i grundläggandet av en ny dag, tycker han. Ett sätt att kalibrera sig själv med omgivningen och besinna att man har en dag till i sitt liv.

(professor Emin Tengström i G-P 950828)

En typiskt medelålders, välutbildad, arbetande man ur socialgrupp I har talat. Det skulle lika gärna kunna ha varit en kvinna. Men knappast en yngre, ensamstående person med låg utbildning och som dessutom vore arbetslös.

Utan att på något sätt anlägga ett filosofiskt perspektiv på tidningsläsning, som Emin Tengström, kan vi ändå konstatera att bland de allra flesta svenskar så är morgontidningsläsning en sådan vana att det endast är en minoritet som valt bort tidningen.

Trots att man, när man söker kategorisera olika grupper av människor, aldrig kan finna en homogen grupp utan variationer, så kan man ändå finna vissa karaktäristika som utmärker exempelvis morgontidningsläsare och kvällstidningsläsare. Ett försök att karaktärisera olika läsartyper skulle kunna se ut som följer.

Den typiske morgontidningsläsaren är en äldre man eller kvinna. Han eller hon är gift och eventuella barn är utflugna ur hushållet, som för övrigt har en prenumeration - troligen på den lokala morgontidningen. Utbildningsnivå spelar ingen större roll för regelbundenhet i morgontidningsläsningen. Större roll spelar i så fall vad man sysslar med i det dagliga livet; de som förvärvsarbetar eller är pensionärer är i högre grad regelbundna läsare än de som studerar eller är arbetslösa. Klasstillhörighet är ytterligare en inte oviktig faktor; ju högre samhällsposition, ju mer regelbunden tidningsläsning. Men, sammanfattningsvis är det ändå ålder och huruvida man är gift eller inte som spelar störst roll.

Kvällstidningsläsaren däremot, behöver inte vara en äldre, gift person. Åldern är mer obestämd här; han eller hon kan i princip vara både äldre och yngre, men med en övervikt för yngre. Bland kvällstidningsläsarna är det något mer troligt att vi finner en man än en kvinna. Om personen ifråga är ensamstående, finns det ofta barn i hushållet. Den regelbundne kvällstidningsläsaren är företrädevis en lågutbildad arbetare. Han eller hon är troligen inte jordbrukare.

Den som läser två morgontidningar kan kort och koncist karaktäriseras som en äldre, gift person, som är högutbildad och har en hög samhällsposition. Lika kort och koncist kan vi säga om icke-läsaren som står utanför tidningsmarknaden, att det företrädevis är en person av årgång yngre som lever ensam. Vi finner icke-läsaren i alla samhällsklasser och med olika grad av utbildning.

En sådan generalisering av olika typer av tidningsläsare som gjorts ovan, bör tas med en nypa salt; det finns variationer inom grupperna. Men vi kan ändå konstatera att det är olika faktorer som är mest viktiga för morgon- respektive kvällstidningsläsare. De faktorer som visat sig viktigast för morgontidningsläsning är ålder och civilstånd, medan det för kvällstidningsläsning i lika hög grad handlar om exempelvis samhällsklass och utbildning.

Att läsa en morgontidning synes vara en vana man skaffar sig när man går ur ungdomsfären och in i vuxensfären. Det hör helt enkelt till för de allra flesta. Att vara så specialintresserad att man läser två morgontidningar, så ointresserad att man inte läser någon alls eller väljer att läsa en kvällstidning torde mer vara utslag av specialintresse eller ointresse. Att läsa enbart kvällstidningar passar de grupper som vill ha lite "lättare" nyhetsmaterial. De som inte läser alls, får kanske nyheter sig tillhanda via TV - vilket är en spekulering eftersom vi inte undersökt det, men alls inte orimligt. Lika rimligt är naturligtvis tolkningen att man står helt utanför nyhetsflödet. Tvåtidningsläsarna är troligen generellt mer intresserade av samhällslivet än andra.

Företrädevis prenumererar man på den morgontidning man läser. Förhållandevis få människor har haft funderingar på att säga upp denna sin prenumeration. De som har haft tankar åt det hållet anger ofta ekonomiska skäl.

Olika grupper ägnar tidningen olika lång tid. Med barn i hushållet har man inte så mycket tid, medan pensionärer å andra sidan har gott om tid. En halvtimme om dagen i snitt ägnar vi åt morgontidningen. Det är inte så mycket i mediasammanhang, eftersom vi totalt sett ägnar många timmar per dygn till medier av olika slag. Å andra sidan är det ju så, att en tidning inte kan användas sekundärt, så som exempelvis radio och TV kan. Läser man tidningen, så läser man tidningen och ingenting annat. Det går inte att prata och umgås eller stryka tvätten samtidigt, utan läsning kräver en viss koncentration. Vad man kan göra, är att äta frukost samtidigt och...

*... Då är det lätt att förstå vilken kris det blir om
tidningsbudet missat...*

(professor Emin Tengström i G-P 950828)

Referenser

- Björkqvist Hellingwerf, Karin (1994) Vad händer med dagstidningsläsningen? Ur Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Vägval*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Björnberg, Ulla och Bäck-Wiklund, Margareta (1990) *Vardagslivets organisering i familj och närsamhälle*. Göteborg: Daidalos
- Bogart, Leo (1989) *Press and Public. Who Reads What, When, Where and Why in American Newspaper*. Hillsdale, New Jersey, Hove and London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- Bokelund, Christina (1995) *Tidningsstunden är min, bara min. Om kvinnors konsumtion av populärpress och andra medier*. Göteborg: Informations- och massmediegruppen vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet. Rapport nr 34.
- Dagspressen i 1990-talets medielandskap. En expertrapport från Pressutredningen -94* (1994) Stockholm: Fritzes, SOU 1994:94
- Flory, Anna (1989) Rapport från gruppdiskussioner om ungdomsläsning. Ur *Slutar ungdomen läsa tidningen? Ett internt underlag för redaktioner och annonsavdelningar*. Stockholm: Dagspressen Marknadsinformation AB
- Göteborgs-Posten 950828
- Hadenius, Stig och Weibull, Lennart (1993) *Massmedier. En bok om press radio och TV*. Stockholm: Bonnier Alba
- Kratz, Charlotta (1995) Det viktiga med morgontidningen. Ur Weibull, Lennart och Kratz, Charlotta (red) *Tidningsmiljöer. Dagstidningsläsning på 1990-talet*. Göteborg: Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Mediebarometern 1994* (1995) Göteborg: Medienotiser, Noridcom-Sverige, Göteborgs universitet
- Medier i världen. Jämförande internationell statistik* (1994) Göteborg: Medienotiser, Nordicom-Sverige, Göteborgs universitet
- Nelander, Sven (1995) *En halv miljon LO-medlemmar har inte tillgång till daglig tidning*. Stockholm: LO Pressinformation
- Reimer, Bo (1994a) *The Most Common of Practices. On Mass Media Use in Late Modernity*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International
- Reimer, Bo (1994b) Nya mönster? Ungdomars medievanor 1988-1993. Ur Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Vägval*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Rönström, Anna (1995) SOM-undersökningen 1994. Genomförande och tillförlitlighet. Ur Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Det gamla riket*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Strid, Jan (1989) Ungdomar och tidningsläsning. Ur *Slutar ungdomar läsa tidningen? Ett internt underlag för redaktioner och annonsavdelningar*. Stockholm: Dagspressen Marknadsinformation AB
- Wadbring, Ingela (1995) Svenskarnas dagspressläsning 1994. Ur Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Det gamla riket*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (1983) *Tidningsläsning i Sverige. Tidningsinnehav, tidningsval, läsvanor*. Stockholm: Liber

- Weibull, Lennart (1991a) Förändringstendenser i mediasystemet. Ur Carlsson, Ulla och Anshelm, Magnus (red) *Mediesverige '91. Statistik och analys*. Göteborg: Nordicom-Sverige, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (1991b) Dagspress. Ur Carlsson, Ulla och Anshelm, Magnus (red) *Mediesverige '91. Statistik och analys*. Göteborg: Nordicom-Sverige, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (1995a) Dagspressen i samhället: tankar, teorier, metoder. Ur Weibull, Lennart och Kratz, Charlotta (red) *Tidningsmiljöer. Dagstidningsläsning på 1990-talet*. Göteborg: Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (1995b) Dagspressen inför 2010. Ur Weibull, Lennart och Kratz, Charlotta (red) *Tidningsmiljöer. Dagstidningsläsning på 1990-talet*. Göteborg: Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (1995c) Dagspressens funktioner. Ur Weibull, Lennart och Kratz, Charlotta (red) *Tidningsmiljöer. Dagstidningsläsning på 1990-talet*. Göteborg: Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart och Hillve, Peter (1995) *Svenskarnas syn på rapporteringen om Estonia-katastrofen*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.

Tabellbilaga

Tabell B1 Andelen morgontidningsläsare 6-7 dagar i veckan i olika åldersgrupper 1985-1994 (procent)

Ålder	År									
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
15-19 år	61	55	53	55	47	50	52	42	43	42
20-24 år	60	55	58	55	57	42	48	46	53	45
25-29 år	59	59	56	62	62	69	56	54	55	59
30-34 år	61	63	66	66	69	71	64	64	54	57
35-39 år	62	67	73	72	71	69	77	62	66	66
40-44 år	70	76	78	84	81	76	72	70	66	68
45-49 år	75	72	87	75	74	79	79	68	73	69
50-54 år	77	73	71	82	80	84	75	75	76	74
55-59 år	79	76	82	81	78	74	80	76	84	81
60-64 år	85	79	82	81	83	77	75	80	77	79
65-70 år	82	78	84	85	87	82	80	78	77	79
71-75 år	80	77	77	79	80	84	87	75	79	80

Anmärkning: Samtliga svarande är svenska medborgare.

Tabell B2 Andelen kvällstidningsläsare minst 3 dagar i veckan, samt 6-7 dagar i veckan i olika åldersgrupper 1986-1994 (procent)

Ålder	Läsning 6-7 dagar i veckan			Läsning minst 3 dagar i veckan			n		
	1986	1990	1994	1986	1990	1994	1986	1990	1994
15-19 år	18	17	12	46	38	39	170	131	125
20-29 år	17	16	10	42	38	32	285	271	287
30-39 år	19	17	11	41	33	30	249	263	291
40-49 år	21	17	18	39	37	36	279	311	302
50-59 år	24	22	16	41	38	30	221	217	277
60-75 år	19	18	16	30	31	27	328	340	340

Tabell B3 Andelen prenumeranter i olika åldersgrupper 1979-1994 (procent)

Ålder	År													
	1979	1981	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
15-19	83	74	73	82	78	77	81	81	79	81	76	78	70	81
20-24	76	68	63	62	66	61	62	69	66	64	53	64	59	58
25-29	69	76	64	59	71	70	68	65	70	73	62	66	61	66
30-39	83	80	81	76	74	76	78	79	76	78	78	71	66	69
40-49	79	81	83	82	82	88	85	86	84	84	82	82	81	80
50-59	87	83	82	84	85	80	83	86	81	82	86	83	88	87
60-75	82	83	86	87	89	83	89	87	86	84	84	81	87	87

Anmärkning: Samtliga svarande är svenska medborgare